

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Diplomová práce

2024

Bc. Tomáš Bílý

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Malé státy a zahraničně politické výzvy: Zahraniční
politika Litvy a Estonska vůči Rusku**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Tomáš Bílý

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Karlas, Ph.D., M.A.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. 4. 2024

Bc. Tomáš Bílý

Bibliografický záznam

BÍLÝ, Tomáš. *Malé státy a zahraničně politické výzvy: Zahraniční politika Litvy a Estonska vůči Rusku*. Praha, 2024. 76 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Jan Karlas, Ph.D., M.A.

Rozsah práce: 135 948 znaků

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá využitím zahraničně politických strategií malých států ze strany Litvy a Estonska v kontextu zahraniční politiky vůči Rusku. Práce je v tomto ohledu zaměřena na analýzu zahraničně politických sporů s Ruskem, které pro tyto baltské státy představovaly klíčové výzvy s ohledem na svrchovanost a územní celistvost v návaznosti na rozpad Sovětského svazu, konkrétně tedy na případy stažení ruských vojenských jednotek, vymezení estonsko-ruské státní hranice a úpravy ruského tranzitu do Kaliningradské oblasti. Z metodologického hlediska je práce koncipována jako případová studie zaměřená na rozvoj poznatků o fenoménu zahraničně politických strategií malých států. Její první část je věnována představení teoretických konceptů malého státu a zahraničně politických strategií malých států. Druhá část práce je zaměřena na posouzení využití zmíněných strategií Litvou a Estonskem v rámci zkoumaných případů s cílem zjistit, které ze zahraničně politických strategií malých států se pokusily Litva a Estonsko v kontextu analyzovaných případů uplatnit a s jakým výsledkem se těmto baltským státům dařilo naplňovat jejich formulované zahraničně politické cíle. Z analýzy zkoumaných případů vyplynula korelace mezi uplatněním strategie formování spojení s velmocemi spolu se strategií využití specifických vnitřních zdrojů ve vztahu k úspěšnému naplnění všech souvisejících formulovaných cílů malého státu. Absence uplatnění těchto dvou specifických strategií naopak korelovala s neschopností malého státu dosáhnout související stanovené cíle s tím, že kombinace formování spojení s velmocemi s angažovaností v rámci mezinárodních institucí korelovala s méně účinným naplněním cílů.

Abstract

This diploma thesis deals with the use of foreign policy strategies of small states by Lithuania and Estonia in the context of foreign policy towards Russia. In this regard, the work is focused on the analysis of foreign political disputes with Russia, which represented key challenges for these Baltic states with regard to sovereignty and territorial integrity following the collapse of the Soviet Union, specifically then on cases of the withdrawal of Russian military units, the delimitation of the Estonian-Russian state borders and the regulation of Russian transit to the Kaliningrad region. From a methodological point of view, the work is conceived as a case study aimed at developing knowledge about the phenomenon of foreign policy strategies of small states. Its first part is devoted to the presentation of the theoretical concepts of the small state and the foreign policy strategies of small states. The second part

of the work is focused on the assessment of the use of the mentioned strategies by Lithuania and Estonia within the examined cases with the aim of ascertaining which of the foreign policy strategies of small states Lithuania and Estonia tried to apply in the context of the analyzed cases and with what results these Baltic states managed to fulfill their formulated foreign policy goals. The analysis of the examined cases revealed a correlation between the application of the strategy of forming alliances with great powers together with the strategy of using specific internal resources in relation to the successful fulfillment of all related formulated goals of the small state. The absence of the application of these two specific strategies, on the other hand, correlated with the inability of the small state to achieve the related set goals, while the combination of forming alliances with great powers with engagement within international institutions correlated with less efficient fulfillment of goals.

Klíčová slova

malé státy, Litva, Estonsko, baltské státy, zahraničně politické strategie, Rusko

Keywords

small states, Lithuania, Estonia, Baltic states, foreign policy strategies, Russia

Title/název práce

Small States and Foreign Policy Challenges: Foreign Policy of Lithuania and Estonia towards Russia

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Janu Karlasovi, Ph.D., M.A. za poskytnutí cenných rad a připomínek při vedení této práce.

Obsah

Úvod	1
1 Teoretická část	4
1.1 Problematika zahraniční politiky malých států	4
1.2 Konceptuální a metodologický rámec – zahraničně politické strategie malého státu .	7
2 Analytická část.....	12
2.1 Zahraniční politika baltských států od roku 1991	12
2.2 Stažení ruských vojenských jednotek z území Litvy a Estonska	17
2.3 Státní hranice Estonska a Ruska	26
2.4 Tranzit do Kaliningradské oblasti přes území Litvy	33
2.5 Syntéza zjištěných poznatků.....	43
Závěr.....	47
Summary	50
Použitá literatura	51

Úvod

Malé státy se v průběhu historie zpravidla netěšily příliš výraznému akademickému zájmu na poli výzkumu mezinárodních vztahů ve srovnání s velkými a mocensky významnějšími státy. Otázky spojené s definicí konceptu malého státu či působením malých států v rámci mezinárodního systému tudíž získávaly v průběhu dvacátého století na významu právě ve vztahu k zahraničně politickým aktivitám velmocí a obzvláště potom v kontextu ozbrojených konfliktů s tím, že především období posledních desetiletí bylo na poli studia malých států příznačné z hlediska rozvíjení přístupů zaměřených na výzkum charakteristických zahraničně politických strategií napomáhajících malým státům v efektivním prosazování jejich zájmů v kontextu mezinárodní politiky.

Předmět výzkumu této diplomové práce bude představovat využívání zahraničně politických strategií ze strany malých států s tím, že pro účely práce bude výzkum práce zaměřen na zahraniční politiku baltských států Litvy a Estonska vůči Rusku po roce 1991, ve kterém baltské státy dosáhly znovuzískání své nezávislosti v důsledku rozpadu Sovětského svazu. Období, které tomuto obzvláště významnému historickému milníku následovalo s sebou přineslo řadu zásadních bilaterálních sporů mezi baltskými státy a jejich v této době již východním sousedem v podobě Ruské federace. Jednou z prvních otázek výrazně zatěžujících nově navázané rusko-baltské vztahy byla problematika pokračující přítomnosti ruských vojenských jednotek na území baltských států, která se pro baltské státy stala v období první poloviny devadesátých let klíčovou výzvou ve vztahu k ochraně obnovené svrchovanosti. Neméně zásadním zdrojem sporů se v rámci obnovených bilaterálních vztahů baltských států s Ruskem ukázaly být rovněž specifické otázky teritoriálního charakteru. V případě Estonska spočívala problematika teritoriálního sporu v přesném vymezení post-sovětských státních hranic s Ruskem. Předmětem litevsko-ruského teritoriálního sporu se naopak stala problematika civilního a vojenského tranzitu do Kaliningradské oblasti ze souvislého území Ruska přes státní území Litvy.

Existující odborné práce věnující se zmíněné problematice stažení ruských jednotek z území baltských států zahrnují zejména odborný článek „Compatriot Games: Explaining the ‚Diaspora Linkage‘ in Russia’s Military Withdrawal from the Baltic States“ Svena Gunnara Simonsena, který ovšem na rozdíl od předkládané diplomové práce zaměřuje svůj výzkum na aspekt spojení otázky stažení ruských vojsk s otázkou práv ruské etnické menšiny pobývajících v baltských státech a zejména potom na výzkum příčin formulace této ruské politiky ve vztahu k

problematice stažení ruských jednotek. V článku „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania“ se problematice věnuje Česlovas Stankevicius s tím, že cílem článku je ovšem zejména nabídnout hlubší vhled do průběhu bilaterálních jednání o stažení ruských vojsk a do dynamiky vývoje pozic obou stran v rámci vyjednávacího procesu.

Problematiku estonsko-ruského hraničního sporu podrobuje výzkumu Claes Levinsson ve svém článku „The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia“ s tím, že kromě výzkumu historického pozadí problematiky tato práce zasazuje spor do debaty o teritoriální identitě ve vztahu ke státním hranicím. Lauri Malksoo se naopak ve svém článku „Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia’s Status in the International Law“ věnuje výzkumu právních aspektů pozic zastávaných Estonskem a Ruskem v souvislosti s hraničním sporem.

Litevsko-ruský spor o tranzit do Kaliningradské oblasti se stal předmětem výzkumu Joela C. Mosese, který se ve svém článku „The Politics of Kaliningrad Oblast: A Borderland of the Russian Federation“ zabývá rolí Kaliningradské oblasti zejména v souvislosti s domácím politickým vývojem Ruska v období devadesátých let. Vladas Sirutavičius svůj výzkum problematiky naopak zaměřil ve svém článku „Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation“ na faktor euroatlantických ambicí Litvy a jeho souvislost s ruskou pozicí a vývojem sporu.

Tato diplomová práce si tedy bude klást za cíl analyzovat zahraniční politiku Litvy a Estonska vůči Rusku v kontextu představených zahraničně politických sporů těchto baltských států s Ruskem s tím, že hlavní přidaná hodnota výzkumu této práce bude spočívat v analýze uplatňování zahraničně politických strategií malých států ze strany Litvy a Estonska v souvislosti s naplněním svých formulovaných zahraničně politických cílů v rámci zkoumaných případů. Práce se tudíž svými poznatky pokusí přispět k proudu odborné literatury věnovanému studiu malých států, a to především v podobě představení zjištění vztahujících se ke korelaci využití určitých typů zahraničně politických strategií malých států a úspěšným dosažením stanovených zahraničně politických cílů malými státy.

Výzkumné otázky, které se předkládaná diplomová práce pokusí zodpovědět, budou tedy formulovány následovně:

1) Jaké typy zahraničně politických strategií malých států se pokoušely Litva a Estonsko

uplatňovat v rámci zkoumaných zahraničně politických sporů?

2) S jakým výsledkem se Litvě a Estonsku podařilo dosáhnout svých stanovených zahraničně politických cílů?

V rámci první kapitoly teoretické části práce bude představen vývoj studií malých států spolu se dvěma základními obecnými přístupy, které jsou v rámci výzkumu malých států uplatňovány ve vztahu k definici konceptu malého státu. Druhá kapitola teoretické části bude následně věnována konceptualizaci a operacionalizaci zahraničně politických strategií malého státu a formulaci hypotéz. První kapitola analytické části zasadí výzkum práce do kontextu zahraniční politiky baltských států po roce 1991. Následující tři analytické kapitoly budou věnovány analýze jednotlivých případů, v jejímž rámci bude posuzováno využití zahraničně politických strategií malého státu ze strany Litvy a Estonska s cílem zodpovědět výzkumné otázky práce. V poslední kapitole analytické části bude následně provedena syntéza zjištěných poznatků práce.

Tato diplomová práce je koncipována jako kvalitativní výzkumná práce. Z metodologického hlediska se jedná o případovou studii ukotvenou v teoretických konceptech malého státu a zahraničně politických strategií malého státu, jejímž cílem je přispět ke studiu fenoménu zahraničně politických strategií malých států na příkladech Litvy a Estonska ve vztahu k Rusku. Výzkum práce bude založen na analýze primárních a sekundárních zdrojů dat. Primární zdroje v podobě deklarácí summitů KBSE a NATO, rezolucí Valného shromáždění OSN či Kongresu Spojených států a oficiálních stanovisek a komunikací Evropské komise budou využity v rámci analytické části práce. Sekundární zdroje dat budou zahrnovat zejména relevantní odborné články, ze kterých bude práce čerpat jak v rámci své teoretické, tak analytické části. Pro výzkum práce v této souvislosti představuje určitý limit relativně nízký počet dostupných sekundárních zdrojů věnujících se analyzovaným problematikám.

1 Teoretická část

1.1 Problematika zahraniční politiky malých států

Studium malých států bylo značně ovlivněno významnými historickými milníky stejně tak jako obecným vývojem na poli teorií mezinárodních vztahů.¹ Důležitý moment v tomto ohledu představoval konec druhé světové války, neboť právě v poválečném období získala výraznější akademický zájem otázka přežití malých států v rámci mezinárodního systému v souvislosti s neschopností této kategorie států zaručit vlastními prostředky svou bezpečnost tváří v tvář velmocím.²

Současně se teoretici mezinárodních vztahů začali věnovat otázce definice malého státu jako takového.³ Navzdory skutečnosti, že koncept malého státu nedisponuje jednoznačnou konsenzuální definicí, vykrytalizovaly v rámci výzkumu malých států především dva základní obecné přístupy, které jsou ve vztahu k definici malého státu uplatňovány.⁴

Prvním z nich je tzv. kvantitativní přístup, prostřednictvím kterého se velikost státu posuzuje na základě měřitelných geografických a demografických kritérií, jako jsou především rozloha a počet obyvatel, či kritérií ekonomického a vojenského charakteru, zejména tedy hrubý domácí produkt či velikost obranných výdajů státu.⁵

Výhody uplatňování tohoto přístupu spočívají především v možnosti snadného vyhledávání zmíněných dat a v následném stanovení přesných hranic mezi jednotlivými kategoriemi států.⁶ Hlavní nevýhoda tohoto přístupu ovšem vyplývá z neexistence konsenzu, pokud jde o určení vhodného rozmezí těchto kritérií pro jednotlivé kategorie států, v jejímž důsledku je relativně obtížné stanovit rigidní kvantitativní definici malých států.⁷ David Vital v tomto směru považuje státy za malé, pokud jejich počet obyvatel nepřesahuje deset až patnáct milionů obyvatel s tím, že pokud se jedná o rozvojové státy, zvyšuje tuto hranici na dvacet až třicet milionů obyvatel.⁸ Naopak Simon Kuznets či William Demas ovšem uplatňují pouze jednu

---

¹ Christine Ingebritsen a kol., *Small States in International Relations*, Washington: University of Washington Press, 2006, s. 15.

² *Ibid.*, s. 10.

³ Jeanne A. K. Hey, *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, London: Lynne Rienner Publishers, 2003, s. 8.

⁴ Matthias Maass, *The elusive definition of the small state*, *International Politics*, Vol. 46, 2009, s. 65–66.

⁵ Martina Ponížilová, *The Regional Policy and Power Capabilities of Jordan As a Small State*, *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 7, 2013, s. 85.

⁶ Maass, *The elusive definition of the small state*, s. 75.

⁷ Štěpánka Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, *Mezinárodní vztahy* 50, č. 3, 2015, s. 6.

⁸ David Vital, *The Inequality of States, A Study of the Small Power in International Relations*, Oxford, UK: Clarendon Press, 1967, s. 8.

horní hranici počtu obyvatel, a to ve výši desíti, respektive pěti milionů obyvatel.⁹ Z těchto důvodů tudíž například Rapaport upozornil na arbitrárnost při stanovování hranic jednotlivých kritérií¹⁰ a sám Vital zároveň doporučuje využívání volněji definovaných konceptů malého státu namísto rigidních kvantitativních definic.¹¹

Druhým přístupem je přístup kvalitativní, který se naopak soustředí na definici malého státu na základě mocenských vztahů, a tedy na definování malého státu ve vztahu k relativně větším a mocnějším státům v daném kontextu,¹² či na definici malého státu z hlediska chování v mezinárodních vztazích, které by bylo možné charakterizovat jako specifické pro malé státy.¹³

Při formulaci kvalitativních definic je tudíž přikládán důraz na aspekt vnímání postavení malého státu v rámci mezinárodního systému.¹⁴ V souvislosti s poválečným akcentem na bezpečnostní rozměr studií malých států tak Robert Rothstein představil definici, dle které: „malou mocností je stát, který si uvědomuje že nemůže získat bezpečnost primárně použitím svých vlastních schopností a že se musí zásadně spoléhat na pomoc druhých“.¹⁵ Vital následně uvažoval o malých státech jako o nevýznamných aktérech z pohledu větších států na rozdíl od kterých malé státy nejsou schopny měnit strukturu mezinárodního systému.¹⁶ Obdobným způsobem nazíral na neschopnost malých států dosáhnout výrazných systémových změn Robert Keohane,¹⁷ ovšem spolu s Josephem Nyem argumentoval, že velikost státu má být sledována v rámci specifických tematických oblastí, ve kterých mohou významný vliv uplatňovat i geograficky či populačně malé státy jako kupříkladu Švýcarsko v rámci finančního sektoru.¹⁸ V souvislosti s kvalitativní definicí malého státu na základě již zmíněného specifického chování v mezinárodní politice připisovala Annet Fox Bakerová malým státům zejména charakteristický rys chování v podobě sledování svých zájmů téměř výhradně v rámci

---

⁹ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 6.

¹⁰ Jacques Rapaport, Ernest Muteba a Joseph J. Therattil, *Small States and Territories: Status and Problems*, United Nations Institute for Training and Research Study, New York: Arno Press, 1971, s. 31.

¹¹ Hey, *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, s. 3.

¹² Ponížilová, *The Regional Policy and Power Capabilities of Jordan As a Small State*, s. 87.

¹³ Maass, *The elusive definition of the small state*, s. 77.

¹⁴ Hey, *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, s. 3.

¹⁵ Robert L. Rothstein, *Alliances and Small Powers*, New York and London: Columbia University Press, 1968, s. 29.

¹⁶ David Vital, *The Survival of Small States. Studies in Small/Great Power Conflict*, Oxford, UK: Oxford University Press, 1971, s. 9–10.

¹⁷ Robert O. Keohane, *Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics*, International Organization, 1969, s. 269.

¹⁸ Ingebritsen a kol., *Small States in International Relations*, s. 8.

regionálního měřítka.¹⁹ Výzkumu specifických skupinových vzorců chování v souvislosti s malostí států se rovněž věnoval Maurice East, který dochází k závěrům, že malé státy obecně vykazují nižší úroveň mezinárodní aktivity ve srovnání s velkými státy.²⁰ Rothstein ovšem podotýká, že rysy chování považované za specifické pro malý stát, jako je orientace na užší okruh zájmů, jsou spíše důsledkem nedostatečných kapacit daných států, kupříkladu z hlediska lidských zdrojů v rámci státního aparátu, spíše než obecnou charakteristikou zahraniční politiky malých států.²¹ Určení příčin těchto specifických rysů zahraničně politického chování malých států tudíž zůstává předmětem sporů s tím, že tyto neshody se vztahují zejména k náhledům na vymezení charakteristik odlišujících malé státy od států větších.²²

V důsledku událostí spojených s ropnými krizemi sedmdesátých let se Michael Handel zaměřil na výzkum postavení malých států v rámci mezinárodní ekonomiky, v jehož rámci vyzdvihl především skutečnost, že slabost malých států má spíše proměnlivý charakter, neboť ekonomická aréna umožňuje také malým státům, jako jsou státy OPEC, získat moc a ovlivňovat velmoci v závislosti na faktorech jako jsou rigidita velmocenských sfér vlivu.²³ Ekonomické aspekty působení malých států zkoumal ve stejném období rovněž Peter Katzenstein, který svému výzkumu podrobil odezvu malých západoevropských států vůči liberalizaci mezinárodní ekonomiky, která ve srovnání s většími industrializovanými ekonomikami spočívala v otevření se liberalizaci za rozvoje korporativistických struktur na národní úrovni.²⁴

V rámci výzkumu malých států rovněž začaly nabývat na významu přístupy zaměřené na výzkum neevropských malých států. Robert Jackson a Carl Rosberg přispěli k tomuto proudu literatury svým výzkumem subsaharských malých států, ve kterém docházejí k závěrům, že navzdory zděděným koloniálním hranicím přetrvávají slabé subsaharské státy ve své podobě na základě vnějších spíše než vnitřních faktorů, kterými jsou zejména sdílená ideologie pan-afrikanismu či výrazná zranitelnost všech států tohoto regionu.²⁵

Období konce bipolárního uspořádání v kontextu studené války, které v rámci teorie mezinárodních vztahů doprovázel nástup nových teoretických přístupů včetně sociálního

---

¹⁹ Annet F. Baker, *The Power of Small States*, Chicago, Illinois: The University of Chicago Press, 1959, s. 3.

²⁰ Maurice A. East, *Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models*, In: C.W. Kegley Jr. et al. (eds.) *International Events and the Comparative Analysis of Foreign Policy*, Columbia, SC: University of South Carolina Press, 1975, s. 160–165.

²¹ Maass, *The elusive definition of the small state*, s. 77–78.

²² *Ibid.*, s. 78.

²³ Ingebritsen a kol., *Small States in International Relations*, s. 25–26.

²⁴ *Ibid.*, s. 26.

²⁵ Robert H. Jackson a Carl G. Rosberg, *Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood*, *World Politics*, Vol. 35, No. 1, 1982, s. 17–23.

konstruktivismu, se sebou rovněž přineslo další důležitý impuls pro rozvoj studií malých států. ²⁶ Jeanne Heyová zdůrazňovala v souvislosti s definováním malých států především aspekt vnímání příslušného státu jako malého ze strany ostatních aktérů systému spolu s aspektem sebevnímání daného státu jako státu malého. ²⁷ Christine Ingebritsen svůj výzkum zaměřila zejména na schopnost malého státu působit jako tzv. tvůrce norem ve specifických tematických oblastech při multilaterálních jednáních, která malým státům umožňuje ovlivňovat proces nastolování mezinárodní agendy. ²⁸ Význam angažovanosti v roli tvůrce norem vyzdvihuje rovněž Baldur Thorhallsson mimo jiné v souvislosti s uplatňováním vlivu malých států na aktivity Rady bezpečnosti OSN ²⁹ a spolu s Alyson J. K. Bailes rovněž podrobuje svému výzkumu strategie posilující vliv malých států na rozhodovací procesy EU. ³⁰ K soudobému proudu literatury malých států zaměřenému na výzkum moci zahraniční politiky malých států přispěla rovněž Štěpánka Zemanová svou typologií zahraničně politických strategií malých států ³¹ či Alan Chong nebo Tom Long z hlediska identifikace potenciálních zdrojů moci malého státu. ³²

1.2 Konceptuální a metodologický rámec – zahraničně politické strategie malého státu

Důležitou zahraničně politickou strategií představuje pro malé státy formování spojení s velmocemi a regionálními mocnostmi, ³³ neboť sám o sobě disponuje malý stát značně omezenými vojenskými či jinými donucovacími prostředky pro zajištění svých zájmů včetně své vnější bezpečnosti. ³⁴ Malému státu tak tato strategie otevírá možnost dosažení svých zájmů prostřednictvím zahraničně politických kroků velmoci s tím, že i relativně drobné úpravy dosavadní politiky z perspektivy dané velmoci mohou pro malý stát představovat zásadní podporu. ³⁵

---

²⁶ Ingebritsen a kol., *Small States in International Relations*, s. 14.

²⁷ Hey, *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, s. 3.

²⁸ Ingebritsen a kol., *Small States in International Relations*, s. 27.

²⁹ Baldur Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence?*, *The Hague Journal of Diplomacy*, 2012, s. 135.

³⁰ Baldur Thorhallsson a Alyson J.K. Bailes, *Small State Diplomacy*, *The SAGE Handbook of Diplomacy*, 2016, s. 302–305.

³¹ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 5.

³² Tom Long, *Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power*, *International Studies Review*, Vol. 19, No. 2, 2017, s. 185–191.

³³ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 10.

³⁴ Thorhallsson a Bailes, *Small State Diplomacy*, s. 297.

³⁵ Long, *Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power*, s. 197.

Typické příčiny vytvoření spojenečství zahrnují zejména existenci vnější bezpečnostní hrozby pro malý stát v souvislosti s aktivitami jiné mocnosti v daném regionu ³⁶ či historická zkušenost malého státu, na jejímž základě daný stát staví své snahy o snižování rizika nového potenciálního ohrožení své bezpečnosti. ³⁷ Malému státu se tedy v souvislosti s vyvstáním vnější hrozby nabízí zejména dva hlavní způsoby reakce. První z nich představuje spříznění, tzv. bandwagoning, s mocností, která pro malý stát hrozbu reprezentuje. ³⁸ Alternativní reakce má podobu vyvažování, tzv. balancing, které z perspektivy malého státu spočívá ve vytvoření spojenečství s jinou mocností proti státu, který hrozbu představuje. ³⁹ Spojenečství malých států s velmocemi se ovšem neomezuje pouze na vojenskou oblast, neboť zejména v situacích, které nevyžadují pevný vojenský příklon k jedné velmoci, může rovněž zahrnovat tvorbu měkčích politických spojenečství charakteristických především společným zahraničně politickým působením malého státu s velmocí na mezinárodní úrovni. ⁴⁰

Charakteristickou zahraničně politickou strategií je pro malé státy taktéž strategie angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí, která malým státům umožňuje využívat multilaterálních platform jak pro snížení své zranitelnosti, tak pro zvyšování svého vlivu v mezinárodním systému. ⁴¹ V souvislosti s překonáváním své zranitelnosti se malé státy zaměřují především na podporu tvorby mezinárodních norem, díky které se mohou těšit účinnější kontrole aktivit větších států. ⁴² Zároveň se především bohatším malým státům ⁴³ otevírá příležitost pro posílení vlivu, a to za předpokladu, že malý stát orientuje své úsilí na prosazování a hájení tvorby mezinárodních norem ve specifické oblasti politiky ⁴⁴ a že v tomto ohledu disponuje výraznou expertizou v dané problematice. ⁴⁵ Alternativu pro zvyšování vlivu malého státu představuje angažovanost při mediaci mezinárodních jednání, kdy malý stát usiluje o posilování vlivu v dlouhodobém měřítku prostřednictvím svého postavení mediátora spíše než v souvislosti s výsledkem jednoho konkrétního jím mediovaného jednání. ⁴⁶

---

³⁶ Ibid.

³⁷ Dan Reiter, Learning, Realism, and Alliances: The Weight of the Shadow of the Past, *World Politics*, Vol. 46, No. 4., 1994, s. 495–526.

³⁸ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 10.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Godfrey Baldacchino a Anders Wivel, *Handbook on the Politics of Small States*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020, s. 12.

⁴² Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 10–11.

⁴³ Thorhallsson a Bailes, *Small State Diplomacy*, s. 297.

⁴⁴ Annika Björkdahl, Norm Advocacy: A Small State Strategy to Influence the EU, *Journal of European Public Policy*, 2008, s. 151.

⁴⁵ Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence?*, s. 160.

⁴⁶ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 11–12.

Třetí významnou zahraničně politickou strategií malého státu představuje strategie posilování pozitivního vnímání státu.⁴⁷ Klíčový aspekt v souvislosti se zaměřením na tuto strategii tudíž představuje spoluutvářená identita malého státu a konkrétně její složka v podobě percepce daného státu.⁴⁸ Prostřednictvím artikulace pozitivních charakteristik státu zaměřené na zahraniční publikum tak může malý stát posílit svou atraktivitu zejména v rámci mezinárodních ekonomických vztahů.⁴⁹ Pozitivní percepci malého státu stejně tak jako prosazování jeho vlivu může rovněž napomáhat formulace zájmů státu s ohledem na obecnější zájmy mezinárodního společenství, a tedy akcentování společných hodnot,⁵⁰ či schopnost artikulace své vlastní historie způsobem, který by mu v rámci mezinárodního systému umožnil vytvoření charakteristického modelového postavení⁵¹ spolu s případným potenciálem pro převzetí specifických aktivit, jakou je například již zmíněná mediace mezinárodních jednání.⁵²

Čtvrtou charakteristickou zahraničně politickou strategií malého státu je strategie skupinového zahraničně politického působení, jejímž prostřednictvím malý stát usiluje o posilování svého vlivu díky spolupráci a koordinaci svých pozic s jinými malými státy.⁵³ Malým státům se tudíž v důsledku uplatňování této strategie otevírá možnost posílení své vyjednávací pozice ve vztahu k větším státům⁵⁴ stejně tak jako schopnosti malých států prosazovat své priority v rámci multilaterálních institucí.⁵⁵ Tyto kolektivní formy působení malých států jsou typicky založeny na půdorysu regionálních mezivládních organizací daných států⁵⁶ či volnějších koalic malých států zaměřených pouze na určitou tematickou oblast.⁵⁷

V neposlední řadě mohou malé státy uplatnit zahraničně politickou strategii využití specifických vnitřních zdrojů,⁵⁸ na základě které může malý stát posílit svoji mezinárodně politickou pozici prostřednictvím využití významu svých specifických materiálních zdrojů

---

⁴⁷ Ibid., s. 13.

⁴⁸ Long, *Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power*, s. 195.

⁴⁹ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 14.

⁵⁰ Ibid., s. 12.

⁵¹ Long, *Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power*, s. 196.

⁵² Baldacchino a Wivel, *Handbook on the Politics of Small States*, s. 13.

⁵³ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 12.

⁵⁴ Long, *Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power*, s. 198.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Zemanová a kol., *Zahraničně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 12.

⁵⁷ Long, *Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power*, s. 200.

⁵⁸ Ibid., s. 195.

typicky v podobě nerostného bohatství či strategické polohy státu s tím, že využití této strategie umožňuje malému státu formovat podobu svých vztahů s většími státy nebo případně rozšiřovat svůj vliv na regionální nebo globální úrovni.⁵⁹

Za účelem posouzení využití představených zahraničně politických strategií malého státu ze strany Litvy a Estonska se tedy práce bude v rámci své analytické části opírat o následující operacionalizaci kritérií určujících využití dané zahraničně politické strategie.

Strategie formování spojení s regionálními mocnostmi a velmocemi bude uplatněna, pokud bude stát v rámci svých zahraničně politických aktivit sledovat vytvoření spojení s velmocí představující vnější hrozbu, vyvažování této velmoci tvorbou spojení s jinou mocností nebo pokud bude stát zaměřen na realizaci společných postupů s určitou velmocí v kontextu mezinárodně politických jednání.⁶⁰

Uplatnění strategie angažovanosti v mezinárodních multilaterálních institucích bude ze strany státu představovat aktivity směřující k prosazování tvorby relevantních norem na půdě mezinárodních institucí,⁶¹ případně snahy o mediaci mezinárodních jednání.⁶²

Strategie posilování pozitivního vnímání bude operacionalizována v podobě akcentování obecných společných hodnot, zejména tedy hodnot mezinárodního míru a bezpečnosti, svrchované rovnosti nebo územní celistvosti,⁶³ pozitivních charakteristik státu či historických zkušeností daného státu v souvislosti se sledováním vlastních zahraničně politických zájmů.

Využití strategie skupinového zahraničně politického působení bude ze strany státu spočívat v tvorbě koordinovaných zahraničně politických pozic ve spolupráci s dalšími malými státy ať už na bázi regionálních organizací či tematických koalic.

Strategie využití specifických vnitřních zdrojů bude ze strany státu uplatněna, pokud se stát v rámci artikulace svých zahraničně politických zájmů pokusí využít svého nerostného bohatství, své strategické polohy či jiného specifického vnitřního zdroje jak o prostředku pro ovlivnění politiky velmoci ve prospěch dosažení svého zájmu.⁶⁴

Úspěšný výsledek využití dané zahraničně politické strategie bude následně spočívat v dosažení deklarovaných zahraničně politických cílů státu ve vztahu ke konkrétnímu případu.

---

⁵⁹ Ibid., s. 195–196.

⁶⁰ Zemanová a kol., *Zahraněně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 10.

⁶¹ Björkdahl, *Norm Advocacy: A Small State Strategy to Influence the EU*, s. 151.

⁶² Zemanová a kol., *Zahraněně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí*, s. 11.

⁶³ United Nations, „United Nations Charter (full text),“ accessed March 20, 2024, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.

⁶⁴ Long, *Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power*, s. 195.

Na základě představeného konceptuálního a metodologického rámce zahraničně politických strategií malého státu bude tudíž možné formulovat následující hypotézy vztahující se k výzkumným otázkám této práce:

H1: Litva a Estonsko ve zvolených případech využily v souvislosti s úspěšným dosažením svých cílů strategii formování spojení s velmocemi a regionálními mocnostmi.

H2: Litva a Estonsko ve zvolených případech využily v souvislosti s úspěšným dosažením svých cílů strategii angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí.

H3: Litva a Estonsko ve zvolených případech využily v souvislosti s úspěšným dosažením svých cílů strategii posilování pozitivního vnímání státu.

H4: Litva a Estonsko ve zvolených případech využily v souvislosti s úspěšným dosažením svých cílů strategii skupinového zahraničně politického působení.

H5: Litva a Estonsko ve zvolených případech využily v souvislosti s úspěšným dosažením svých cílů strategii využití specifických vnitřních zdrojů.

V následující části práce budou tudíž představené zahraničně politické strategie malého státu aplikovány na zahraniční politiku Litvy a Estonska ve zvolených případech s cílem potvrdit či vyloučit uvedené hypotézy a zodpovědět výzkumné otázky práce.

Zvolené případy zahraničně politických sporů Litvy a Estonska s Ruskem představovaly pro tyto baltské státy zásadní výzvy v souvislosti s otázkami svrchovanosti a územní celistvosti ve vztahu k Rusku. Pojítkem zvolených případů je rovněž jejich bezprostřední vazba na rozpad Sovětského svazu v roce 1991 a na následný vznik nové post-sovětské územní reality s obnovenou svrchovaností baltských států. S ohledem na rozsah práce budou z baltských států podrobeny analýze pouze Litva a Estonsko.

2 Analytická část

2.1 Zahraniční politika baltských států od roku 1991

Proces znovunabytí nezávislosti baltských států v návaznosti na rozpad Sovětského svazu v roce 1991 byl mimo jiné provázán také s formulací nových zahraničně politických priorit těchto tří obnovených států. V případě baltských států se jednalo o obzvlášť náročnou výzvu, neboť na rozdíl od post-komunistických satelitních států bývalého východního bloku musely baltské státy současně zaměřit své úsilí na vytvoření od základu nových státních institucí včetně sítě vlastních diplomatických služeb nebo složek ozbrojených sil.⁶⁵

Již od roku 1991 hrály v kontextu zahraniční politiky baltských států zásadní roli nově navázané vztahy s Ruskem, které bylo již v první polovině devadesátých let ze strany baltských států považováno za hlavní bezpečnostní hrozbu.⁶⁶ Okupace baltských států Sovětským svazem v roce 1940 a jejich následná anexe představovaly pro rusko-baltské vztahy výraznou zátěž s tím, že důsledky této historické etapy se po roce 1991 promítly do řady specifických bilaterálních sporů mezi jednotlivými baltskými státy a Ruskem.⁶⁷

Baltské státy se ve vztahu k sovětské éře pokoušely zejména dosáhnout ze strany Ruska uznání skutečnosti, že byly Sovětským svazem ilegálně okupovány⁶⁸ s tím, že Litva jako jediný stát z území bývalého východního bloku formulovala rovněž požadavek na kompenzace za škody způsobené sovětskou okupací.⁶⁹ Navzdory odlišným interpretacím ruské strany, pokud jde o legalitu začlenění baltských států do Sovětského svazu se ovšem předmětem zmíněných rusko-baltských sporů staly jak otázky, které byly svou povahou naléhavé s ohledem na zajištění vnější bezpečnosti baltských států, jako v případě problematiky trvající přítomnosti ruských sil na území baltských států,⁷⁰ tak otázky vztahující se k teritoriálním aspektům rusko-baltských vztahů, zejména tedy spory o vymezení státních hranic s Ruskem v případě Estonska a Lotyšska⁷¹ nebo problematika tranzitu do Kaliningradské oblasti v případě Litvy.⁷² Neméně důležitou

---

⁶⁵ Mare Haab, *Estonia and Europe: Security and Defence*, European Union Institute for Security Studies, 1995, s. 2.

⁶⁶ Andrus Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, *Europe-Asia Studies*, Vol. 47, No. 1, 1995, s. 29.

⁶⁷ Dovile Jakniunaite, *A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004*, *Baltic Journal of Political Science*, No. 4, 2015, s. 71.

⁶⁸ Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, s. 30.

⁶⁹ Jakniunaite, *A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004*, s. 83.

⁷⁰ Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, s. 36.

⁷¹ Claes Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, *Connections*, Vol. 5, No. 2, 2006, s. 98.

⁷² Joel C. Moses, *The Politics of Kaliningrad Oblast: A Borderland of the Russian Federation*, *The Russian Review*, Vol. 63, No. 1, 2004, s. 118–119.

komplikaci pro budoucí fungování rusko-baltských vztahů v těchto souvislostech představovala legislativa o občanství přijatá Estonskem a Lotyšskem, ⁷³ na jejímž základě je za občany Estonska či Lotyšska možné považovat pouze občany meziválečného estonského, respektive lotyšského, státu a jejich potomky ⁷⁴ s tím, že ostatní obyvatelé těchto států se v případě zájmu o získání občanství musejí podrobit naturalizačnímu procesu, který mimo jiné zahrnuje například test jazykových kompetencí z úředního jazyka či slib věrnosti státu. ⁷⁵ Na základě zmíněných zákonů se tudíž obyvatelé Estonska a Lotyšska, kteří se v těchto státech usadili během sovětské éry, zejména tedy příslušníci ruské menšiny, a kteří se nepodrobili naturalizačnímu procesu, stali tzv. neobčany s tím, že tito obyvatelé se následně kupříkladu nemohou účastnit parlamentních voleb, v případě Lotyšska ani voleb komunálních, či ucházet o některé pozice ve veřejném sektoru. ⁷⁶

Litva naopak v kontrastu s Estonskem a Lotyšskem přijala po obnově své nezávislosti takovou úpravu zákona, která litevské občanství přiznávala všem tehdejšími obyvatelům státu s trvalým pobytem. ⁷⁷ Důležitý rozdíl mezi baltskými státy představovala v této souvislosti také skutečnost, že ruská menšina pobývajících v Litvě je relativně méně početná, neboť reprezentuje zhruba devět procent litevského obyvatelstva, ⁷⁸ zatímco v případě Estonska tvoří ruská menšina více než dvacet dva procent obyvatel ⁷⁹ a v případě Lotyšska dokonce více než čtvrtinu obyvatelstva. ⁸⁰

Období první poloviny devadesátých let bylo rovněž charakteristické navazováním nových forem politické a ekonomické spolupráce mezi baltskými státy, neboť již v roce 1991 bylo založeno tzv. Baltské shromáždění navazující na Baltskou radu z roku 1989, které sdružuje všechny tři baltské státy a podporuje zejména spolupráci jejich národních parlamentů. ⁸¹

---

⁷³ Aadne Aasland, Citizenship Status and Social Exclusion in Estonia and Latvia, *Journal of Baltic Studies*, Vol. 33, No. 1, 2002, s. 59.

⁷⁴ Sven Gunnar Simonsen, Compatriot Games: Explaining the ‚Diaspora Linkage‘ in Russia’s Military Withdrawal from the Baltic States, *Europe-Asia Studies*, Vol. 53, No. 5, 2001, s. 777.

⁷⁵ Bart Driessen, Slav non-citizens in the Baltics, *International Journal on Group Rights*, Vol. 2, No. 2, 1994, s. 131.

⁷⁶ Aasland, Citizenship Status and Social Exclusion in Estonia and Latvia, s. 59–61.

⁷⁷ Simonsen, Compatriot Games: Explaining the ‚Diaspora Linkage‘ in Russia’s Military Withdrawal from the Baltic States, s. 776.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ European Commission, ‚Feeling cornered: an analysis of the Russian-speaking minority in Estonia,‘ accessed March 26, 2024, https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/feeling-cornered-analysis-russian-speaking-minority-estonia_en.

⁸⁰ Minority Rights Group, ‚Russians in Latvia,‘ accessed March 26, 2024, <https://minorityrights.org/communities/russians-4/>.

⁸¹ Baltic Assembly, ‚How do we work?‘ accessed March 26, 2024, <https://www.baltasam.org/about-us/how-do-we-work>.

Rozvíjení ekonomické dimenze spolupráce baltských států spočívalo zejména v uzavření dohody o volném obchodu v roce 1993 a následně ve vytvoření společné celní unie v roce 1995.

⁸² Spolupráce baltských států ovšem získala také důležitou vojenskou dimenzi, a to jak v souvislosti se vznikem tzv. Baltského bataliónu (BALTBAT) v roce 1994 zaměřeného na rozvoj kapacit baltských států v oblasti peacekeepingu, ⁸³ tak se založením Baltské rady ministrů v témže roce, v jejímž rámci baltské státy koordinovaly své obranné a bezpečnostní politiky především ve vztahu k NATO či ZEU. ⁸⁴ Impulzy pro zmíněné případy rozvoje vzájemné spolupráce baltských států, zejména v rámci její vojenské dimenze, měly mnohdy svůj původ v politickém vývoji v Rusku, obzvláště potom v souvislosti s ruskou ústavní krizí z roku 1993 a výsledkem následných parlamentních voleb ⁸⁵ či s procesem formování zahraničně politické doktríny tzv. blízkého sousedství Ruska. ⁸⁶

Současně se v tomto období navzdory rozvoji baltské spolupráce či vnímání baltských států jako jednotného bloku ze strany západních zemí ⁸⁷ začaly mezi zahraničními politikami baltských států zvýrazňovat také jisté rozdíly, neboť zatímco Estonsko začalo rozvíjet úzké vazby zejména na Finsko, Litva se výrazněji orientovala na státy středoevropského prostoru, především potom Polsko či Německo. ⁸⁸ Lotyšsko se obdobně jako Estonsko zaměřilo na tvorbu těsnějších vazeb se severskými státy, ovšem zejména s Dánskem či Švédskem. ⁸⁹

Baltským státům se rovněž otevřela perspektiva pro členství ve významných institucionálních strukturách mezinárodního společenství, která v první fázi spočívala zejména v získání členství v Organizaci spojených národů a Konferenci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě již v roce 1991 ⁹⁰ a v průběhu první poloviny devadesátých let též v dosažení členství v Radě Evropy. ⁹¹ Zároveň se baltské státy staly v roce 1992 jedněmi ze zakládajících členů Rady států Baltského moře, v jejímž rámci si členské státy především v bezprostředním období po konci studené války kladly za cíl posilovat spolupráci a stabilitu v širším regionu Baltského moře. ⁹²

Přestože ještě na počátku devadesátých let existovala v baltských státech nezanedbatelná míra

---

⁸² Haab, *Estonia and Europe: Security and Defence*, s. 9–10.

⁸³ *Ibid.*, s. 10.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, s. 35.

⁸⁶ *Ibid.*, s. 32.

⁸⁷ Tomas Janeliunas, *Foreign Policy Analysis of a Baltic State*, Routledge Studies in Foreign Policy Analysis, 2021, s. 1.

⁸⁸ Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, s. 35.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Toivo U. Raun, *Post-Soviet Estonia, 1991-1993*, *Journal of Baltic Studies*, Vol. 25, No. 1, 1994, s. 76.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² Council of the Baltic Sea States, „History,“ accessed March 26, 2024, <https://cbss.org/about-us/history/>.

podpory pro myšlenku vojenské neutrality těchto států, již v průběhu první poloviny devadesátých let se stalo členství v euroatlantických vojenských, ekonomických a politických strukturách, konkrétně tedy v Severoatlantické alianci (NATO) a Evropské unii (EU), klíčovou zahraničně politickou ambicí baltských států, a to zejména z hlediska zajištění vnější bezpečnosti těchto států.⁹³

Již v roce 1991 se baltské státy připojily k aktivitám Severoatlantické rady spolupráce s tím, že v roce 1994 se staly členy programu Partnerství pro mír a zájem o dosažení členství v NATO byl již v tomto období dominantní politickou pozicí v kontextu politického diskurzu baltských států.⁹⁴ V následujících letech byl tento baltský vnitropolitický konsenzus reflektován rovněž v souvislosti s formálním ustanovením integrace do NATO a EU jakožto klíčového zahraničně politického cíle v rámci strategických dokumentů baltských států.⁹⁵ Tyto skutečnosti se tak v následující dekádě staly dalším významným zdrojem napětí v rámci rusko-baltských vztahů, neboť vůči členství baltských států v NATO se Rusko zásadně vymezovalo⁹⁶ a aktivity baltských států směřující k jejich začlenění do NATO, a to včetně formálních žádostí o členství v NATO jako v případě Litvy v roce 1994, označovalo za destabilizační.⁹⁷ Nicméně, zejména v návaznosti na oteplení vztahů mezi Spojenými státy a Ruskem po roce 2001 se proces přijetí baltských států do NATO výrazně usnadnil⁹⁸ a v roce 2002 byly ze strany NATO baltské státy spolu s Bulharskem, Rumunskem, Slovenskem a Slovinskem přizvány k přístupovým rozhovorům.⁹⁹ Přístupový proces byl následně ukončen v březnu roku 2004, kdy se baltské státy staly plnohodnotnými členy NATO.¹⁰⁰

Snahy baltských států o dosažení členství v EU sahají rovněž do první poloviny devadesátých let. V návaznosti na uzavření dohod o obchodní a ekonomické spolupráci v roce 1992 a dohod o volném obchodu v roce 1994, respektive v roce 1995 v případě Litvy, požádaly baltské státy

---

⁹³ Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, s. 33.

⁹⁴ *Ibid.*, s. 33–34.

⁹⁵ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, „Lithuania’s membership in the North Atlantic Treaty Organization (NATO),“ accessed March 27, 2024, <https://www.urm.lt/default/en/foreign-policy/lithuania-in-the-region-and-the-world/lithuanias-security-policy/lithuanian-membership-in-nato>.

⁹⁶ Mark Kramer, *NATO, the Baltic States and Russia: A Framework for Sustainable Enlargement*, *International Affairs*, Vol. 78, No. 4, 2002, s. 731.

⁹⁷ Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, s. 34.

⁹⁸ Kramer, *NATO, the Baltic States and Russia: A Framework for Sustainable Enlargement*, s. 731–732.

⁹⁹ NATO, „Prague Summit Declaration,“ accessed March 27, 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm.

¹⁰⁰ „Lithuania’s membership in the North Atlantic Treaty Organization (NATO),“ accessed March 27, 2024, <https://www.urm.lt/default/en/foreign-policy/lithuania-in-the-region-and-the-world/lithuanias-security-policy/lithuanian-membership-in-nato>.

na podzim roku 1995 o členství v EU¹⁰¹ s tím, že v průběhu téhož roku uzavřely s EU tzv. evropské dohody, tedy asociační dohody nastavující rámec spolupráce či předvstupní podpory přidruženým státům.¹⁰²

Vstupní proces baltských států byl do jisté míry poznamenán diferenciací této skupiny států ze strany EU, neboť pouze Estonsku se podařilo stát se součástí tzv. první vlny, tedy skupiny kandidátských zemí identifikovaných Evropskou radou v roce 1997,¹⁰³ které dosáhly dostatečného pokroku při plnění politických a ekonomických reforem a se kterými byly následně zahájeny předvstupní rozhovory v roce 1998.¹⁰⁴ Litva a Lotyšsko se tudíž ocitly ve skupině zemí tzv. druhé vlny, které byly přizvány k přístupovým rozhovorům až v prosinci 1999.¹⁰⁵ Zároveň je ovšem potřeba poznamenat, že tato diferenciacie se v konečném důsledku nepromítla do spolupráce baltských států negativním způsobem, ale naopak spíše přispěla k rychlejšímu tempu reforem v případě Litvy a Lotyšska.¹⁰⁶

V kontrastu se vstupním procesem do NATO se Rusko v tomto případě v principu nestavělo na odpor vůči evropským ambicím baltských států, ovšem výrazně se tento proces pokoušelo ovlivnit ve prospěch svých priorit, a to zejména akcentováním již dříve zmíněných hraničních sporů či sporu o tranzit v souvislosti s přístupovými procesy baltských zemí.¹⁰⁷ Všem třem baltským státům se nicméně podařilo stát se součástí skupiny deseti kandidátských států identifikované v rámci Laekenské deklarace z roku 2001 a plnohodnotnými členy EU se tak následně baltské státy staly v roce 2004, který tudíž pro baltské státy představoval díky přistoupení jak k EU, tak k NATO, významný historický milník.¹⁰⁸

V rámci EU následně baltské státy zaměřily své úsilí zejména na realizaci politiky Východního partnerství, neboť tato politika poskytuje baltským státům rámec pro podporu evropské perspektivy ostatních post-sovětských států v prostoru východního sousedství EU.¹⁰⁹

---

¹⁰¹ IMF eLibrary, „VII The Baltic Countries and Accession to the European Union,“ accessed March 27, 2024, <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557757388/ch07.xml>.

¹⁰² Seija Lainela, Baltic accession to the European Union, *Journal of Baltic Studies*, 31:2, 2000, s. 211.

¹⁰³ Niina Pautola, Toward European Union Eastern Enlargement: Progress and Problems in Pre-Accession, *Russian and East European Finance and Trade*, Vol. 35, No. 6, 1999, s. 2.

¹⁰⁴ Lainela, Baltic accession to the European Union, s. 212.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid., s. 212-213.

¹⁰⁷ LRT, „Western Europe wouldn't have missed the Baltics – how Latvia and Estonia joined the EU,“ accessed March 27, 2024, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1984799/western-europe-wouldn-t-have-missed-the-baltics-how-latvia-and-estonia-joined-the-eu>.

¹⁰⁸ Radio Free Europe/Radio Liberty, „EU: Laeken Summit Names Prospective First Accessions,“ accessed March 27, 2024, <https://www.rferl.org/a/1098275.html>.

¹⁰⁹ Maili Vilson, The Foreign Policy of the Baltic States and the Ukrainian Crisis: A Case of Europeanization?, *New Perspectives*, Vol. 23, No. 2, 2015, s. 49-50.

V souvislosti se svým působením v NATO se v průběhu první dekády od vstupu podařilo baltským státům získat umístění prestižních center excellence NATO na území svých států, konkrétně potom center excellence zaměřených na otázky kyberbezpečnosti, strategické komunikace a energetické bezpečnosti.¹¹⁰

Vzhledem ke skutečnosti, že rovněž v období po vstupu do EU a NATO vztahy s Ruskem obecně sehrávají klíčovou roli v souvislosti s implementací zahraničně politických aktivit baltských států, jsou tudíž i tyto dvě mezinárodní instituce důležitými platformami pro artikulaci a prosazování zahraničně politických priorit baltských států ve vztahu k Rusku.¹¹¹ Obzvláště výrazné momenty v tomto ohledu představovaly konflikty s účastí Ruska probíhající ve východním sousedství EU a NATO, tedy například plynové krize druhé poloviny nultých let, válka v Gruzii v roce 2008 a již od roku 2014, především potom od února 2022, rovněž válka na Ukrajině.¹¹² S ohledem na mezinárodně politický kontext vztahující se k těsnému sousedství baltských států a zahraničně politickým aktivitám Ruska tudíž baltské státy usilovaly zejména o snižování své ekonomické, především potom energetické, zranitelnosti rozvíjením spolupráce s evropskými partnery v oblasti energetického sektoru¹¹³ či o posilování obranyschopnosti svých zemí ve vztahu k Rusku zejména prostřednictvím podpory zvýšené přítomnosti bojových skupin NATO na území baltských států.¹¹⁴

2.2 Stažení ruských vojenských jednotek z území Litvy a Estonska

Problematika přítomnosti ruských vojenských jednotek na území baltských států v období po obnovení nezávislosti baltských států v roce 1991 se stala jednou z prvních otázek výrazně zatěžujících nově navázané vztahy baltských států s Ruskem, neboť po rozpadu Sovětského svazu se na území baltských států nadále nacházely desítky tisíc příslušníků ruských vojenských sil, konkrétně více než dvacet pět tisíc vojáků v případě Estonska a více než čtyřicet pět tisíc vojáků v případě Litvy.¹¹⁵ Otázka stažení ruských jednotek byla litevskou, stejně tak jako estonskou stranou, považována za zásadní předpoklad pro obnovu svrchovanosti nad územím svého státu a téma tudíž dominovalo politické agendě baltských států první poloviny

---

¹¹⁰ North Atlantic Treaty Organization, „Centres of Excellence,“ accessed March 27, 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68372.htm.

¹¹¹ Jakniunaite, A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004, s. 71.

¹¹² Ibid., s. 77-78.

¹¹³ Ibid., s. 80.

¹¹⁴ North Atlantic Treaty Organization, „NATO’s military presence in the east of the Alliance,“ accessed March 27, 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm.

¹¹⁵ Vladimir Yarmolenko, The Withdrawal of the Soviet/Russian Armed Forces and the End of the Occupation, The Romanian Journal for Baltic and Nordic Studies, Vol. 8, Issue 2, 2016, s. 109.

devadesátých let.¹¹⁶ Spor o stažení těchto jednotek z území baltských států byl zároveň charakteristický rozdílnou dynamikou svého vývoje v jednotlivých baltských státech, a to konkrétně Litvou na straně jedné a Estonskem a Lotyšskem na straně druhé, která v konečném důsledku vyústila v odlišný průběh a časové ukončení tohoto rusko-baltského sporu v jednotlivých zemích.¹¹⁷

Mezistátní jednání ve věci stažení ruských sil z území těchto baltských států byla mezi litevskou a ruskou delegací zahájena v lednu roku 1992¹¹⁸ a mezi estonskou a ruskou delegací v dubnu téhož roku¹¹⁹ s tím, že v obou případech prozatím nebyla mezi baltskými státy a Ruskem nalezena shoda na stanovení termínu dokončení stažení přítomných ruských sil.¹²⁰

V průběhu první poloviny roku 1992 se nicméně situace se setrvávajícími ruskými jednotkami začala výrazně komplikovat, neboť v tomto časovém období docházelo ze strany Ruska k přesunům nových vojenských jednotek na území Litvy, k organizování vojenských cvičení těchto jednotek či k incidentům narušujícím veřejnou bezpečnost jak na území Litvy, tak v Estonsku.¹²¹ Bilaterální jednání ve věci stažení ruských jednotek byla tudíž v tomto období efektivně zablokována, neboť vzájemné spory mezi stranami byly rovněž demonstrovány v souvislosti s rozdílnými pohledy jak na povahu samotné problematiky, tak vzájemných post-sovětských vztahů jako takových.¹²²

Důležitý moment představoval v souvislosti s vývojem sporu o stažení ruských jednotek summit Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), který se uskutečnil 10. července 1992 v Helsinkách¹²³ a během kterého byla přijata deklarace vyzývající k „včasnému, řádnému a úplnému stažení“ ruských jednotek z baltských států.¹²⁴ Zejména z důvodu odporu čím dál populárnějších nacionalistických formací v ruském Nejvyšším sovětu vůči znění přijaté

---

¹¹⁶ Povilas Gylys, Lithuanian Foreign Policy Challenges and Background 1992-1996, Lithuanian Foreign Policy Review, 13-14, 2004, s. 95.

¹¹⁷ Simonsen, Compatriot Games: Explaining the ‚Diaspora Linkage‘ in Russia’s Military Withdrawal from the Baltic States, s. 771.

¹¹⁸ North Atlantic Treaty Organization, „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹¹⁹ Park, Russia and Estonian Security Dilemmas, s. 36.

¹²⁰ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

¹²³ Yarmolenko, The Withdrawal of the Soviet/Russian Armed Forces and the End of the Occupation, s. 107.

¹²⁴ National War College, „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

deklarace summitu KBSE¹²⁵ došlo v této souvislosti 6. srpna ze strany Ruska k formulaci série požadavků podmiňujících stažení svých sil.¹²⁶ Již v průběhu následujícího měsíce ovšem Rusko ve vztahu k Litvě slevovalo z akcentování představených podmínek s tím, že 8. září 1992 dosáhla Litva s Ruskem bilaterálních dohod, na jejichž základě bylo stanoveno datum pro dokončení stažení ruských sil z území Litvy připadající na 31. srpna 1993, stejně tak jako harmonogram pro stažení přítomných ruských jednotek.¹²⁷

Proces stažení ruských jednotek ovšem v případě Estonska nadále nedosahoval významnějšího pokroku s tím, že určitou komplikaci v tomto ohledu představovaly události z 29. října 1992, kdy prezident Jelcin vydal dekret pozastavující stahování ruských jednotek z baltských států s tím, že hlavní důvod pro pozastavení procesu měla představovat neutěšená lidskoprávní situace ruskojazyčné menšiny v baltských státech.¹²⁸ Fakticky ovšem toto spojení otázky stažení ruských sil s lidskoprávní problematikou v baltských státech cílilo ze strany Ruska spíše na Estonsko s Lotyšskem než na Litvu, neboť předmětem ruské kritiky se v této souvislosti stala legislativa o občanství, a tedy problematika tzv. neobčanů z řad příslušníků ruské menšiny.

129

Přestože se ruská strana pokusila téma zmíněných politik těchto dvou států akcentovat i na úrovni OSN, mimo jiné rovněž prostřednictvím dopisu prezidenta Jelcina z listopadu 1992 adresovaného tehdejšímu generálnímu tajemníkovi OSN Boutros-Ghalimu,¹³⁰ byla 25. listopadu na úrovni Valného shromáždění OSN přijata formou konsenzu rezoluce vyzývající k včasnému dokončení stažení zahraničních jednotek z baltských států s tím, že tato rezoluce zdůraznila absenci souhlasu s přítomností daných jednotek ze strany baltských států a vyzdvihla význam souvisejících ustanovení přijatých v rámci deklarace helsinského summitu KBSE.¹³¹ V průběhu let 1993 a 1994 se do řešení sporu výrazněji zapojily také Spojené státy, a to jak v podobě financování projektu na výstavbu nových bytových jednotek pro stahující se jednotky,

---

¹²⁵ Peter van Elsuwege, *Russian-speaking Minorities in Estonia and Latvia: Problems of Integration at the Threshold of the European Union*, European Centre for Minority Issues, 2004, s. 4.

¹²⁶ Yarmolenko, *The Withdrawal of the Soviet/Russian Armed Forces and the End of the Occupation*, s. 107-108.

¹²⁷ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Simonsen, *Compatriot Games: Explaining the ‘Diaspora Linkage’ in Russia’s Military Withdrawal from the Baltic States*, s. 777.

¹³⁰ The New York Times, „Yeltsin Asks U.N. to Help Russians in the Baltics,“ accessed November 14, 2023, <https://www.nytimes.com/1992/11/08/world/yeltsin-asks-un-to-help-russians-in-the-baltics.html>.

¹³¹ United Nations Digital Library, „Complete withdrawal of foreign military forces from the territories of the Baltic States : resolution / adopted by the General Assembly,“ accessed March 25, 2024, <https://digitallibrary.un.org/record/158768?ln=en&v=pdf>.

¹³² tak navazováním své zahraniční transformační pomoci na proces stažení ruských jednotek z baltských států. ¹³³

V případě Litvy byl proces stažení ruských jednotek v konečném důsledku dokončen 31. srpna 1994. ¹³⁴ Estonsku se podařilo dosáhnout stažení ruských jednotek až o rok později, tedy v termínu do 31. srpna 1995 s tím, že demontáž specifického vojenského objektu ve městě Paldiski byla dle zvláštní dohody dokončena o třináct měsíců později, tedy do konce září 1995. ¹³⁵

Cíle, které si Litva a Estonsko kladly v souvislosti s dosažením stažení ruských sil ze svých území, se v průběhu trvání sporu dočkaly ze strany těchto zemí jistých úprav s tím, že změny původních cílů plynuly z dílčích neúspěchů při snahách Litvy a Estonska dosáhnout v daném případě svých priorit ve vztahu k Rusku.

Prvotní cíle formulované Litvou a Estonskem ve vztahu ke stažení jednotek, které byly pro Litvu a Estonsko společné, spočívaly v „zahájení okamžitého stažení“ jednotek ze strany Ruska za účelem dosažení „okamžitého a úplného stažení“ ruských jednotek ze svých území. ¹³⁶ Vzhledem ke skutečnosti, že k zahájení procesu stažení ruských jednotek jako takového došlo v obou státech v horizontu několika měsíců od formulace požadavku s tím, že jak v případě Litvy, tak v případě Estonska nebylo stažení ruských jednotek dosaženo dříve než po několika letech od obnovení svrchovanosti baltských států, ¹³⁷ nelze tyto deklarované cíle Litvy a Estonska považovat za dosažené.

Upravené cíle Litvy v následujícím období spočívající v požadavcích na přijetí harmonogramu pro dosažení stažení ruských jednotek do konce roku 1992 ¹³⁸ spolu s kompenzacemi ze strany Ruska za škody způsobené na území Litvy v souvislosti s působením ruských jednotek od roku 1940 ¹³⁹ rovněž nebyly úspěšně naplněny. Nicméně, cíle v podobě přijetí harmonogramu pro dokončení ruského stažení v termínu do 31. srpna 1993 se navzdory jistým komplikacím

---

¹³² „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Gylys, Lithuanian Foreign Policy Challenges and Background 1992-1996, s. 96.

¹³⁵ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹³⁶ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Yarmolenko, The Withdrawal of the Soviet/Russian Armed Forces and the End of the Occupation, s. 108.

¹³⁹ Laura Eleonoora Kauppila, The Baltic Puzzle Russia’s Policy Towards Estonia and Latvia 1992-1997, University of Helsinki, 1999, s. 47.

podářilo Litvě v konečném důsledku dosáhnout.¹⁴⁰

V souvislosti s upravenými cíli Estonska je nutno podotknout, že se Estonsku nepodařilo dosáhnout cíle, který spočíval v dosažení stažení ruských jednotek spolu s demontáží vojenského zařízení v Paldiski v souběžném termínu.¹⁴¹ Ovšem pokud jde o formulovaný cíl estonské strany ve vztahu k termínu stažení jednotek, podařilo se Estonsku dosáhnout svého cíle v podobě dosažení stažení ruských jednotek do 31. srpna 1994,¹⁴² a to spolu s požadavkem na možnost odepření povolení k pobytu těm ruským vojenským penzistům, kteří by byli identifikováni jako hrozba pro estonskou národní bezpečnost.¹⁴³

V rámci zkoumaného případu využila Litva zahraničně politickou strategii formování spojení s velmocemi a regionálními mocnostmi, která z hlediska charakteristických kritérií této strategie spočívala ve formování spojení se Spojenými státy, a to za účelem vyvážení bezpečnostní hrozby reprezentované pokračující přítomností vojenských jednotek Ruska na jejím území.¹⁴⁴

Spojení se Spojenými státy ve věci stažení ruských jednotek sehrálo v případě Litvy důležitou roli zejména v souvislosti s dosažením litevského cíle stažení ruských jednotek do 31. srpna 1993 v závěrečné fázi případu, a tedy v období po 20. srpnu 1993, kdy došlo ze strany ruského ministerstva zahraničí k ohlášení pozastavení dalšího stahování ruských jednotek z Litvy, tedy jedenáct dní před vyjednaným termínem jeho dokončení.¹⁴⁵ V tomto případě se jednalo o jednu z posledních výrazných instancí v souvislosti se snahami Ruska o prosazení úprav vyjednaných bilaterálních dohod, díky kterým by mohlo dojít k uznání legalizace přítomnosti ruských jednotek v Litvě.¹⁴⁶ Nicméně, v návaznosti na legislativní opatření přijatá ve vztahu k zahraniční pomoci post-sovětským státům v rámci federálního rozpočtu z roku 1993 Spojené státy 23. srpna pohrozily, že pomoc poskytovaná Rusku bude přerušena, pokud nebude dodržen termín stažení jeho vojsk z Litvy.¹⁴⁷ Využití strategie ze strany Litvy tudíž

---

¹⁴⁰ Gyls, *Lithuanian Foreign Policy Challenges and Background 1992-1996*, s. 96.

¹⁴¹ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ U.S. Government Info, „Russian Troops Are Leaving Estonia,“ accessed March 28, 2024, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CREC-1994-07-29/html/CREC-1994-07-29-pt1-PgE8.htm>.

¹⁴⁴ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹⁴⁵ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

příspělo k zabránění revizím termínu stažení v tomto období, neboť po následných konzultacích prezidenta Brazauskase a prezidenta Jelcina se podařilo obnovit původní bilaterální dohodu a termín 31. srpna pro stažení ruských jednotek z Litvy byl v konečném důsledku dodržen.¹⁴⁸

Litva v rámci případu využila rovněž strategii angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí, a to ve formě prosazování mezinárodní normotvorby ve vztahu k problematice stažení ruských jednotek na půdě KBSE.¹⁴⁹

Konkrétní podoba využití strategie spočívala ze strany Litvy v prosazování ustanovení ve znění vyzývající k „včasnému, řádnému a úplnému stažení“ ruských jednotek z baltských států a připojení tohoto ustanovení k závěrečné deklaraci helsinského summitu KBSE.¹⁵⁰ Souhlas ruské strany s podpisem deklarace summitu v navrhovaném znění s předcházejícím tlakem vyvíjeným vůči Rusku na půdě KBSE v této věci, zejména potom ze strany Spojených států či severoevropských zemí,¹⁵¹ následně představoval důležitý příspěvek, pokud jde o změnu dynamiky probíhajících litevsko-ruských jednání¹⁵² a následné dosažení přijetí litevsko-ruských bilaterálních dohod z 8. září 1992 upravujících harmonogram pro dokončení ruského vojenského stažení do 31. srpna 1993.¹⁵³

Ze strany Litvy i Estonska došlo v rámci případu také k využití strategie posilování pozitivního vnímání státu, neboť v souvislosti s případem zakládaly oba státy své vyjednávací pozice na akcentování ilegálního charakteru jak samotného působení ruských sil na svrchovaném území svých států, tak okupace a anexe obou států Sovětským svazem jako takové, a tedy rovněž historického aspektu problematiky.¹⁵⁴

V této souvislosti je nutno podotknout, že využití strategie sehrálo svou roli zejména komplementárně ve vztahu k úspěšnému využití dříve zmíněných strategií. Akcent kladený Litvou a Estonskem na zmíněné hodnoty a historické souvislosti případu se tak ve vztahu k Litvě podařilo přetavit zejména do relevantních ustanovení helsinské deklarace, v jejichž rámci deklarace upozorňuje na narušení svrchovanosti baltských států a na historický kontext

---

¹⁴⁸ Gylys, Lithuanian Foreign Policy Challenges and Background 1992-1996, s. 96.

¹⁴⁹ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹⁵⁰ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹⁵³ Yarmolenko, The Withdrawal of the Soviet/Russian Armed Forces and the End of the Occupation, s. 108.

¹⁵⁴ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

jejich vojenské okupace ze strany Sovětského svazu,¹⁵⁵ a ve vztahu k Estonsku především v souvislosti s relevantními rezolucemi Valného shromáždění OSN, jako v případě zmíněné rezoluce z 25. listopadu 1992,¹⁵⁶ či rezoluce Valného shromáždění OSN z 24. listopadu 1993.¹⁵⁷ Ve vztahu k oběma státům bylo následně akcentování hodnot svrchovanosti, mezinárodního práva spolu s historickými souvislostmi reflektováno rovněž v oficiálních pozicích Spojených států, které na uvedené aspekty případu odkazovaly obdobně jako helsinská deklarace či zmíněné rezoluce Valného shromáždění OSN.¹⁵⁸

Strategie skupinového zahraničně politického působení byla v rámci zkoumaného případu využita Litvou a Estonskem společně, a to v podobě formulace koordinovaných pozic těchto států ve vztahu k problematice stažení ruských jednotek na bázi regionální Baltské rady¹⁵⁹ a rovněž v rámci koordinovaného působení během helsinského summitu KBSE.¹⁶⁰

Instanci koordinace pozic Litvy a Estonska prostřednictvím Baltské rady představovaly ve vztahu k problematice stažení ruských jednotek zejména společná prohlášení organizace, v jejichž rámci formulovaly tyto státy již 5. října 1991 svůj požadavek na „zahájení okamžitého stažení“ ruských jednotek z území svých států a následně 5. ledna 1992 rovněž společný požadavek na „okamžité a kompletní stažení“ ruských jednotek.¹⁶¹ V kontrastu se zmíněnými prohlášeními se ovšem ve vztahu k Litvě podařilo strategii využít s úspěšnějším výsledkem zejména v souvislosti se schválením závěrečné deklarace helsinského summitu KBSE. V průběhu samotného summitu prosazovaly všechny tři baltské státy připojení dříve zmíněného ustanovení k závěrečné deklaraci společným úsilím s tím, že v případě nepřijetí ustanovení hrozilo ze strany baltských států zablokování přijetí deklarace summitu jako takové¹⁶² a s ohledem na Litvu tudíž využití strategie v tomto případě napomohlo dosáhnout jejího cíle

---

¹⁵⁵ Organization for Security and Cooperation in Europe, „Helsinki Summit Declaration,“ accessed March 28, 2024, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/c/39530.pdf>.

¹⁵⁶ „Complete withdrawal of foreign military forces from the territories of the Baltic States : resolution / adopted by the General Assembly,“ accessed March 25, 2024, <https://digitallibrary.un.org/record/158768?ln=en&v=pdf>.

¹⁵⁷ WorldLII, „Complete withdrawal of foreign military forces from the territories of the Baltic states,“ accessed March 28, 2024, <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1993/38.pdf>.

¹⁵⁸ U.S. Government Info, „Concerning the removal of Russian troops from the independent Baltic States of Estonia, Latvia, and Lithuania,“ accessed March 28, 2024, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-103hconres96ih/html/BILLS-103hconres96ih.htm>.

¹⁵⁹ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹⁶⁰ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹⁶¹ „Lithuania’s Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

¹⁶² „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

stažení ruských jednotek do 31. srpna 1993.

Ze strany Litvy byla v rámci případu uplatněna rovněž strategie využití specifických vnitřních zdrojů, která v této souvislosti spočívala ve využití strategické polohy Litvy v sousedství ruské Kaliningradské oblasti za účelem ovlivnění ruské pozice ve vztahu k dosažení dohod o stažení ruských jednotek.¹⁶³

Užití strategie sehrálo důležitou roli, pokud jde o dosažení zmíněného litevského cíle, neboť již v roce 1992 se Rusko pokoušelo v souvislosti s problematikou tranzitu do Kaliningradské oblasti dosáhnout garance volného vojenského tranzitu do této oblasti přes území Litvy, a to v rámci série požadavků podmiňujících stažení jednotek předložených baltským státům v návaznosti na helsinský summit KBSE s tím, že Litva představený požadavek ostře odmítla.

¹⁶⁴ Vzhledem k významu problematiky tranzitu do Kaliningradské oblasti z perspektivy Ruska a snaze ruské strany o zajištění lepší pozice pro budoucí jednání v této věci přispělo využití strategie k uzavření bilaterálních dohod z 8. září 1992, a tedy ke stažení ruských jednotek do 31. srpna 1993.¹⁶⁵

Estonsko v rámci zkoumaného případu taktéž využilo strategii formování spojení s velmocemi a regionálními mocnostmi s tím, že její uplatnění bylo založeno jak na vyvážení bezpečnostní hrozby ze strany Ruska prostřednictvím spojení se Spojenými státy, tedy na obdobné logice jako v případě Litvy, tak na realizaci společných postupů se Spojenými státy v souvislosti s jednáními o stažení ruských jednotek.¹⁶⁶

Ve vztahu k Estonsku představovalo užití strategie důležitý příspěvek jak v souvislosti s obnovením shody s ruskou stranou na termínu stažení ruských jednotek do 31. srpna 1994, tak s dosažením dohody o problematice ruských vojenských penzistů. V návaznosti na zhroucení bilaterálních jednání v březnu 1994 z důvodu snah ruské strany o ustoupení od realizace stažení jednotek v uvedeném termínu,¹⁶⁷ Spojené státy zprostředkovaly v červenci 1994 ruské straně estonské návrhy řešení s tím, že v americkém Senátu bylo taktéž schváleno legislativní opatření umožňující pozastavit většinu tehdejší zahraniční pomoci Rusku v případě nestažení jednotek

---

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Yarmolenko, *The Withdrawal of the Soviet/Russian Armed Forces and the End of the Occupation*, s. 108.

¹⁶⁵ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid.

do 31. srpna či neuzavření dohody o stažení.¹⁶⁸ Strategie tudíž v tomto případě výrazně přispěla k uskutečnění estonského cíle v období od března 1994, neboť již 26. července 1994 došlo k uspořádání schůzky estonského prezidenta Meriho s prezidentem Jelcinem, v jejímž rámci byla uzavřena jak dohoda potvrzující termín 31. srpna pro dokončení stažení ruských jednotek, tak dohoda o vojenských penzistech.¹⁶⁹

Ze strany Estonska došlo v rámci případu rovněž k využití strategie angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí, a to v podobě podpory prosazování relevantních mezinárodních norem na půdě KBSE a OSN.

Nutno podotknout, že v případě Estonska sehrála strategie důležitou roli v souvislosti s dohodnutím termínu stažení ruských jednotek v listopadu 1993 s tím, že v kontrastu s Litvou přispěly k této skutečnosti kromě zmíněných aktivit v rámci helsinského summitu KBSE rovněž aktivity na půdě Valného shromáždění OSN. Listopadové estonsko-ruské dohodě předcházelo o dva dny dříve, tedy 24. listopadu, přijetí rezoluce Valného shromáždění OSN upozorňující na absenci dohod o stažení ruských jednotek z Estonska, a to opět formou konsenzu, s tím, že v této souvislosti rezoluce vyzvala k realizaci příslušných dohod v souladu s rezolucí Valného shromáždění z 25. listopadu 1992 a deklarací helsinského summitu KBSE.¹⁷⁰ Setrvalé využití strategie přetavené do široké mezinárodní podpory na půdě KBSE a následně zejména OSN tudíž v konečném důsledku přispělo k uzavření listopadové estonsko-ruské dohody o termínu stažení, a tedy k naplňování estonského cíle.

V rámci zkoumaného případu ze strany Estonska na rozdíl od Litvy nebyla uplatněna strategie využití specifických vnitřních zdrojů, neboť za účelem dosažení svých cílů Estonsko během vyjednávacího procesu o stažení ruských jednotek svou strategii nezaložilo na využití významu některého z potenciálních specifických vnitřních zdrojů, tedy polohy, nerostného bohatství či jiného typu.

Analýza případu stažení ruských vojenských jednotek z území Litvy a Estonska ukázala, že Litva i Estonsko využily za účelem dosažení svých zahraničně politických cílů ve věci stažení ruských jednotek široké spektrum zahraničně politických strategií malého státu. Nicméně,

---

¹⁶⁸ Los Angeles Times, „Russia Outraged by U.S. Senate Condition on Aid: Europe: Officials, lawmakers denounce measure tying economic help to troop withdrawal from Estonia,“ accessed March 28, 2024, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1994-07-16-mn-16147-story.html>.

¹⁶⁹ „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

¹⁷⁰ „Complete withdrawal of foreign military forces from the territories of the Baltic states,“ accessed March 28, 2024, <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1993/38.pdf>.

z analýzy rovněž vyplynulo, že mezi Litvou a Estonskem existovaly také jisté rozdíly jak z hlediska užití konkrétních typů strategií, tak zejména pokud jde o výsledky využití dané strategie v souvislosti s dosažením formulovaných cílů těchto států.

V případě Litvy sehrála za účelem uzavření bilaterálních dohod formalizujících litevský cíl důležitou roli jak strategie angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí s komplementárním využitím strategií posilování pozitivního vnímání a skupinového zahraničně politického působení, tak strategie využití specifických vnitřních zdrojů. Pro dosažení dokončení praktické realizace cíle přispělo Litvě ve finální fázi případu využití strategie formování spojení s velmocemi.

K dosažení shody na estonském cíli v souvislosti s komplikovanějším procesem bilaterálních jednání naopak přispělo až setrvalé využití strategie angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí s komplementárním uplatněním strategie posilování pozitivního vnímání s tím, že k obnovení vyjednávacího procesu a dosažení implementace cíle v následujícím období Estonsku výrazně napomohlo využití strategie formování spojení s velmocemi.

2.3 Státní hranice Estonska a Ruska

Problematika přesného vymezení státních hranic Estonska a Ruska v návaznosti na rozpad Sovětského svazu v roce 1991 představovala v kontextu nově konstituovaných estonsko-ruských vztahů významný bilaterální spor teritoriálního charakteru s tím, že původ samotné problematiky sporu sahal až do čtyřicátých let dvacátého století.¹⁷¹ Předmětem sporu se tudíž staly otázky spojené zejména se statusem oblastí jak v okolí města Jaanilinn, ruským názvem Ivangorod, tak v okolí města Petseri, rusky Pečory, představujících přibližně dva tisíce pět set čtverečních kilometrů území situovaného východně od současných estonsko-ruských hranic.¹⁷² Tyto oblasti, které na základě mírové smlouvy z Tartu z roku 1920 tvořily součást státního území meziválečného estonského státu,¹⁷³ byly ovšem v období po okupaci a anexi baltských států Sovětským svazem v roce 1940 přičleněny k Ruské SFSR, a to na základě dekretů

---

¹⁷¹ Lauri Malksoo, Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law, *Archiv des Volkerrechts*, 43. Bd., No. 4, 2005, s. 516.

¹⁷² Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 101.

¹⁷³ Malksoo, Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law, s. 515.

vydaných prezidiem Nejvyššího sovětu SSSR v průběhu roku 1944.¹⁷⁴ Spor o podobu státní hranice s ohledem na historické souvislosti odtržení zmíněných území ve prospěch Ruska byl z hlediska svého vývoje v post-sovětské éře charakteristický jak značně proměnlivou dynamikou v souvislosti s jednotlivými fázemi tohoto sporu,¹⁷⁵ tak v konečném důsledku rovněž trvajícím formálním nedořešením sporu.¹⁷⁶

Bilaterální jednání mezi delegacemi Estonska a Ruska ve věci vymezení vzájemné hranice byla zahájena v roce 1992 s tím, že jejich agenda zahrnovala v období do roku 1994 zejména otázky obnovení podoby estonsko-ruských hranic dle mírové dohody z Tartu¹⁷⁷ či navrácení částí příslušných území zahrnujících vesnice obývané etnickými Setuky, tedy ugrofinským obyvatelstvem, které pojí úzké kulturní a jazykové vazby na Estonsko.¹⁷⁸ Odmítavé pozice Ruska ve vztahu k daným otázkám spolu s pohrůzkami o možném vypovězení smlouvy z Tartu ze strany zákonodárců ruského Nejvyššího sovětu však v tomto období vedly ke krachu bilaterálních jednání, který byl mimo jiné doprovázen ruskou unilaterální delimitací estonsko-ruské hranice v její sovětské podobě na základě prezidentského dekretu z června 1994.¹⁷⁹

Rok 1995 se ve vztahu k estonsko-ruskému hraničnímu sporu nesl zejména v duchu tzv. Tarandovy iniciativy, pojmenované po tehdejším estonském premiérovi Andres Tarandovi, která ve svém principu spočívala v uznání podoby estonsko-ruských hranic z roku 1944 ze strany Estonska¹⁸⁰ výměnou za odkaz na trvalou platnost mírové smlouvy z Tartu v rámci politické preambule smlouvy o delimitaci hranice.¹⁸¹ Představená iniciativa rovněž reflektovala také estonské ústavní závazky ve věci určení estonských pozemních hranic, které se v této souvislosti staly v rámci estonské odborné veřejnosti předmětem citlivé ústavně právní debaty.

---

¹⁷⁴ Lauri Malksoo, *Illegal annexation and state continuity: the case of the incorporation of the Baltic states by the USSR*, Brill, 2022, s. 196-197.

¹⁷⁵ International Centre for Defence and Security, „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

¹⁷⁶ ERR, „Riigikogu rejects EKRE call for Estonia to leave Russia border agreement,“ accessed April 10, 2024, <https://news.err.ee/1608585016/riigikogu-rejects-ekre-call-for-estonia-to-leave-russia-border-agreement>.

¹⁷⁷ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 104.

¹⁷⁸ Malksoo, *Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law*, s. 516.

¹⁷⁹ Malksoo, *Illegal annexation and state continuity: the case of the incorporation of the Baltic states by the USSR*, s. 198-199.

¹⁸⁰ Malksoo, *Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law*, s. 516.

¹⁸¹ „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

¹⁸² Na návrhu hraniční smlouvy, pokud jde o technickou delimitaci společné hranice, se stranám následně podařilo nalézt shodu již v březnu roku 1996 s tím, že spor o obsah textu preambule smlouvy přetrvával. ¹⁸³

Vývoj sporu byl v tomto období ovlivněn souběžnými ambicemi Estonska o dosažení členství v EU, a tedy potřebou vyřešit hraniční konflikty se sousedními státy jakožto jednoho z předpokladů možného členství. ¹⁸⁴ Přestože se estonská strana rozhodla dále netrvat na prosazovaném znění preambule smlouvy, Rusko se k podpisu a ratifikaci smlouvy stavělo odmítavě s tím, že formálně tento svůj postoj opíralo o kritiku lidskoprávní situace ruskojazyčné menšiny v Estonsku. ¹⁸⁵ Nicméně, v březnu roku 1999 bylo znění smlouvy oběma stranami v konečném důsledku potvrzeno a proces samotných jednání byl tudíž ukončen. ¹⁸⁶

K podpisu smlouvy o hranicích došlo až v době po vstupu Estonska do EU a NATO, a to v květnu roku 2005. ¹⁸⁷ Estonský parlament ratifikoval smlouvu v červnu téhož roku spolu s úvodní deklarací, která konstatovala právní kontinuitu estonského státu v souvislosti s mírovou smlouvou z Tartu s tím, že úpravy estonsko-ruských hraničních linií nemají vliv na účinek zbytku této smlouvy. ¹⁸⁸ Ruská strana ovšem tuto doprovodnou deklaraci estonských zákonodárců odsoudila jako pokus o vznášení územních nároků vůči Rusku a již v září téhož roku rozhodl ruský prezident Putin o odvolání podpisu smlouvy. ¹⁸⁹

Vzhledem ke skutečnosti, že pro Rusko v tomto období představovalo uzavření hraniční smlouvy s Estonskem důležitý předpoklad pro možné dosažení bezvízového styku s EU, ¹⁹⁰ vyjádřila ruská strana v roce 2012 zájem o znovuotevření bilaterálních jednání s tím, že po následných konzultacích byla hraniční smlouva podepsána oběma stranami v únoru roku 2014.

¹⁹¹ Nicméně, v návaznosti na události spojené s ruskou anexí Krymu a podporou separatistů

---

¹⁸² Malksoo, *Illegal annexation and state continuity: the case of the incorporation of the Baltic states by the USSR*, s. 200.

¹⁸³ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 105.

¹⁸⁴ „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

¹⁸⁵ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 105.

¹⁸⁶ *Ibid.*, s. 106.

¹⁸⁷ Malksoo, *Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law*, s. 513.

¹⁸⁸ *Ibid.*, s. 513-514.

¹⁸⁹ Anna Gromilova, *Resolving the Russo-Estonian Border Dispute in the Wake of the Ukrainian Crisis*, *Revue des Sciences Politiques*, No. 51, 2016, s. 52.

¹⁹⁰ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 98-99.

¹⁹¹ Gromilova, *Resolving the Russo-Estonian Border Dispute in the Wake of the Ukrainian Crisis*, s. 53.

v Donbasu,¹⁹² a v současné době potom zejména v souvislosti s ruskou invazí na Ukrajinu, nebyla estonsko-ruská hraniční smlouva dosud ratifikována.¹⁹³

Cíle kladené Estonskem za účelem dosažení vymezení své státní hranice s Ruskem došly v průběhu vývoje případu výrazných změn.

Původní formulovaný cíl z roku 1992 v podobě obnovy státních hranic stanovených mírovou smlouvou z Tartu¹⁹⁴ se Estonsku nepodařilo dosáhnout. Obdobně neúspěšná byla rovněž snaha Estonska z roku 1994 o docílení tzv. „důstojného kompromisu“, tedy navrácení území obývaných setuckým obyvatelstvem ze strany Ruska.¹⁹⁵

Přestože Estonsko nedokázalo naplnit svůj cíl na zahrnutí preambule odkazující na mírovou smlouvu z Tartu do návrhu smlouvy o hranicích v souvislosti s Tarandovou iniciativou ze závěru roku 1994,¹⁹⁶ podařilo se Estonsku ve stejném roce dosáhnout cíle spočívajícího v demonstraci své připravenosti pro uzavření hraničního sporu s Ruskem v souvislosti s evropskými ambicemi Estonska.¹⁹⁷

V neposlední řadě se Estonsku nepodařilo dosáhnout svého cíle z roku 2005 v podobě ratifikace smlouvy o hranicích spolu s úvodní deklarací odkazující na právní účinek mírové smlouvy z Tartu.¹⁹⁸

V rámci zkoumaného případu se Estonsko pokusilo využít strategii formování spojenečství s velmocemi v souvislosti se svými snahami o dosažení cíle o obnově estonsko-ruských hranic dle mírové smlouvy z Tartu, stejně tak jako svého cíle o ratifikaci smlouvy o hranici spolu s úvodní deklarací estonských zákonodárců.

Ve vztahu k prvním z těchto cílů spočívalo uplatnění strategie ve formulaci žádostí adresovaných třetím státům v období mezi lety 1992 a 1994, na jejichž základě se estonská vláda pokoušela zjistit pozice třetích států v dané věci a následně získat zejména ze strany mocností podporu při vyjednávacím procesu.¹⁹⁹ Nicméně, žádný stát v této věci svou oficiální

---

¹⁹² Ibid., s. 52.

¹⁹³ „Riigikogu rejects EKRE call for Estonia to leave Russia border agreement,“ accessed April 10, 2024, <https://news.err.ee/1608585016/riigikogu-rejects-ekre-call-for-estonia-to-leave-russia-border-agreement>.

¹⁹⁴ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 104.

¹⁹⁵ Malksoo, *Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law*, s. 516.

¹⁹⁶ „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Gromilova, *Resolving the Russo-Estonian Border Dispute in the Wake of the Ukrainian Crisis*, s. 52.

¹⁹⁹ Ago Tiiman, *Border Treaties Between Russia and the Baltic States*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2003, s. 239.

pozici Estonsku nesdělil²⁰⁰ a Estonsku se s ohledem na uvedený cíl nepodařilo získat podporu ať už některé z velmocí či jiných států mezinárodního společenství²⁰¹ s tím, že tuto skutečnost potvrdil počátkem roku 1994 také estonský ministr zahraničí Luik.²⁰² Využití strategie v souvislosti s cílem o ratifikaci smlouvy s úvodní deklarácí z června roku 2005 bylo naopak ze strany Estonska přetaveno v podporu estonské pozice ze strany Spojených států, neboť s ohledem na americkou politiku neuznání sovětské anexe baltských států schválil v červenci roku 2005 americký Senát rezoluci vyzývající Rusko k vydání prohlášení odsuzující ilegální okupaci a anexi baltských států Sovětským svazem, a tedy potvrdit ustanovení obsažená v estonské deklaraci ke smlouvě o hranici.²⁰³

V souvislosti se zkoumaným případem se Estonsko pokoušelo uplatnit rovněž strategii angažovanosti v rámci mezinárodních institucí, a to především v období od roku 1992 do roku 1994 za účelem dosažení cíle v podobě obnovy meziválečných estonsko-ruských hranic prostřednictvím prosazování relevantní mezinárodní normotvorby.

Využití strategie v tomto období spočívalo ze strany Estonska zejména v návrhu na vyřešení hraničního sporu na základě rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora,²⁰⁴ který Estonsko v daném období ruské straně opakovaně předložilo, a jehož výsledek by tudíž spočíval v dosažení přijetí závazné mezinárodně právní normy ve věci vymezení společných hranic.²⁰⁵ Tyto estonské návrhy byly nicméně ruskou stranou odmítnuty²⁰⁶ a strategie tudíž nemohla přispět k úspěšnému dosažení tehdejších estonských cílů.

V rámci zkoumaného případu se Estonsko za účelem dosažení svých zahraničně politických cílů pokoušelo využít zejména strategii posilování pozitivního vnímání státu, která byla v souvislosti s případem založena jak na akcentování hodnot svrchované rovnosti či územní celistvosti, tak na manifestaci pozitivních charakteristik státu a zdůraznění historických aspektů sporu o estonsko-ruskou státní hranici.

Ve vztahu k dosažení cíle o obnově meziválečných estonských hranic s Ruskem formulovala

---

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Malksoo, *Illegal annexation and state continuity: the case of the incorporation of the Baltic states by the USSR*, s. 206.

²⁰² Park, *Russia and Estonian Security Dilemmas*, s. 39.

²⁰³ U.S. Government Info, „H. Con. Res. 128,“ accessed April 13, 2024,

<https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-109hconres128rfs/html/BILLS-109hconres128rfs.htm>.

²⁰⁴ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 104.

²⁰⁵ Malksoo, *Illegal annexation and state continuity: the case of the incorporation of the Baltic states by the USSR*, s. 199.

²⁰⁶ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 104.

estonská vláda v červenci roku 1992 prohlášení, v jehož rámci žádala ruskou stranu o stažení své pohraniční stráže zpět na hranice, které upravuje mírová smlouva z Tartu.²⁰⁷ Tuto svou pozici Estonsko zakládalo na zdůraznění illegality jak okupace Estonska Sovětským svazem v roce 1940, tak následné sovětské anexe Estonska z téhož roku, a tedy na pokračující mezinárodně právní platnost a závaznost mírové smlouvy z Tartu spolu s mezinárodními hranicemi estonského státu vymezenými v rámci smlouvy.²⁰⁸ Strategii v podobě vyzdvižení zmíněných mezinárodně právních a historických aspektů sporu se pokusilo Estonsko v souvislosti se sledováním uvedeného cíle kombinovat rovněž s vykreslením pozitivních charakteristik jednání svého státu. K tomuto způsobu užití strategie bylo ze strany Estonska překročeno v srpnu roku 1994, kdy v rámci protestu estonského ministerstva zahraničí vůči ruské unilaterální delimitaci estonsko-ruské hranice z června téhož roku Estonsko kromě skutečnosti, že sovětská okupace neovlivnila legalitu mírové smlouvy z Tartu, a to ani ve vztahu k vymezení estonsko-ruské hranice, zdůraznilo rovněž zájem a opakované snahy Estonska v průběhu předchozích dvou let o vyřešení hraničního sporu na půdě Mezinárodního soudního dvora.²⁰⁹

Strategii se v obdobné podobě, tedy v akcentování mezinárodního práva spolu s historickými okolnostmi případu, pokoušelo Estonsko uplatnit rovněž ve vztahu k dosažení cíle o zahrnutí odkazu na mírovou smlouvu z Tartu do preambule smlouvy o hranici²¹⁰ či cíle o ratifikaci smlouvy o hranici spolu s deklarací konstatující platnost této smlouvy.²¹¹ V souvislosti s prvním z těchto dvou cílů byla strategie uplatněna v rámci formulace Tarandovy iniciativy estonským premiérem Tarandem, který ve svém helsinském prohlášení z prosince roku 1994 akcentoval pokračující platnost smlouvy z Tartu ve vztahu k estonské státnosti navzdory estonskému ústupku z hlediska teritoriálních požadavků vůči Rusku.²¹² Podobným způsobem byla strategie užita také v souvislosti s ratifikací úvodní deklarace smlouvy o hranici v roce 2005, neboť tato deklarace podtrhovala právní kontinuitu estonského státu na základě smlouvy

---

²⁰⁷ Ibid., s. 104.

²⁰⁸ Peter van Elsuwege, *State Continuity and its Consequences: The Case of the Baltic States*, *Leiden Journal of International Law*, 16, 2013, s. 385.

²⁰⁹ Malksoo, *Illegal annexation and state continuity: the case of the incorporation of the Baltic states by the USSR*, s. 199.

²¹⁰ „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

²¹¹ Malksoo, *Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law*, s. 514.

²¹² „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

z Tartu navzdory sovětské okupaci a anexi Estonska.²¹³

Nicméně, užití strategie ze strany Estonska vedlo k úspěšnému dosažení cíle o demonstrování estonské připravenosti pro uzavření sporu ve vztahu k předvstupnímu procesu EU, a to ve formě artikulace pozitivních charakteristik estonského státu a jeho zahraniční politiky v souvislosti s případem.²¹⁴

V návaznosti na dosažení shody na podobě textu smlouvy o hranici v březnu roku 1996 a přetrvávajícím odporu Ruska k jejímu podpisu a ratifikaci, Estonsko zaměřilo své zahraničně politické snahy, pokud jde o dosažení zmíněného cíle, na akcentování skutečnosti, že Estonsko na rozdíl od ruské strany v rámci vyjednávacího procesu již vyvinulo maximální možné úsilí za účelem přijetí smlouvy o hranici, a tedy uzavření hraničního sporu.²¹⁵ Instanci využití strategie v této podobě představovaly zejména aktivity Estonska při summitu OBSE v Lisabonu v prosinci roku 1996, kdy s sebou estonský ministr zahraničí Sinijärv přinesl v průběhu summitu mapy estonsko-ruských hranic za účelem signalizace své připravenosti podepsat smlouvu o hranici ostatním participujícím státům s tím, že v důsledku této estonské iniciativy se západní státy zajímaly o důvody ruského nesouhlasu a formulovaly v této věci ruské straně své dotazy.²¹⁶ Připravenost estonské strany ve vztahu k uzavření hraničního sporu následně vyzdvihla rovněž Evropská komise ve svém stanovisku k estonské žádosti o členství v roce 1997²¹⁷ a absence ratifikované smlouvy o hranici v konečném důsledku neohrozila evropské ambice Estonska.²¹⁸

V rámci zkoumaného případu Estonsko nevyužilo strategii skupinového zahraničně politického působení, neboť v souvislosti se snahami o dosažení svých cílů nedošlo ze strany Estonska ke koordinaci vlastních pozic s dalšími státy ať už v kontextu regionálních organizací či tematických koalic.

Ze strany Estonska taktéž v rámci případu nedošlo k uplatnění strategie využití specifických vnitřních zdrojů vzhledem ke skutečnosti, že se Estonsko za účelem dosažení svých

---

²¹³ Malksoo, *Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law*, s. 514.

²¹⁴ „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ EUR-Lex, „Commission Opinion on Estonia's Application for Membership of the European Union,“ accessed April 13, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A51997DC2006&from=BG>.

²¹⁸ Levinsson, *The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia*, s. 106-107.

formulovaných priorit nepokusilo využít některého z teoreticky potenciálních specifických zdrojů pro ovlivnění pozice ruské strany.

Z analýzy případu o vymezení estonsko-ruské státní hranice vyplynulo, že se Estonsko za účelem dosažení svých zahraničně politických cílů v dané věci soustředilo na využití omezenějšího počtu zahraničně politických strategií malého státu s tím, že většinu formulovaných cílů se Estonsku v konečném důsledku nepodařilo naplnit.

Navzdory pokusům o využití strategií formování spojení s velmocemi, angažovanosti v rámci mezinárodních institucí či posilování pozitivního vnímání se Estonsku nepodařilo úspěšně realizovat cíl v podobě obnovy estonské územní celistvosti na bázi mírové smlouvy z Tartu či jeho kompromisní variantu o navrácení setuckých území. S obdobně neúspěšným výsledkem se Estonsko rovněž pokusilo využít strategii posilování pozitivního vnímání ve vztahu k cíli o zahrnutí odkazu na mírovou smlouvu z Tartu v preambuli smlouvy o hranici či k cíli o ratifikaci smlouvy o hranici s úvodní deklarací estonských zákonodárců, kdy byla strategie využita v kombinaci se strategií formování spojení s velmocemi.

Dílčí úspěch Estonska představovala v rámci případu pouze realizace estonského cíle o demonstraci připravenosti pro uzavření sporu ve vztahu k estonským ambicím o zahájení přístupového procesu do EU s tím, že za účelem dosažení zmíněného cíle Estonsko úspěšně uplatnilo strategii posilování pozitivního vnímání státu.

2.4 Tranzit do Kaliningradské oblasti přes území Litvy

Problematika tranzitu ze souvislého území Ruska do Kaliningradské oblasti přes státní území Litvy se v návaznosti na územní izolaci Kaliningradské oblasti od zbylého území Ruska v důsledku rozpadu Sovětského svazu stala předmětem neméně závažného rusko-baltského sporu teritoriální povahy, v tomto případě v kontextu nově navázaných litevsko-ruských bilaterálních vztahů.²¹⁹ Z obsahového hlediska představovaly důležité dimenze sporu jak vojenský, tak civilní ruský tranzit přes litevské státní území s tím, že tyto jednotlivé dimenze se staly předmětem jednání v odlišných časových obdobích a spor o tranzit byl tudíž z hlediska svého vývoje charakteristickými dvěma specifickými fázemi.²²⁰ Z důvodu vysoké militarizace Kaliningradské oblasti přetrvávající z dob sovětské éry, kdy se tento region stal sídlem sovětské

---

²¹⁹ Vladas Sirutavičius a Inga Stanytė – Toločkienė, Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation, Lithuanian Annual Strategic Review, No. 1, 2003, s. 181.

²²⁰ Ibid.

Baltské flotily spolu s více než sta tisícem příslušníků sovětských ozbrojených sil, ²²¹ hrál zejména v průběhu první poloviny devadesátých let důležitou roli vojenský aspekt sporu o úpravu podmínek tranzitu. ²²² Problematika civilního ruského tranzitu do Kaliningradské oblasti naopak získala na důležitosti především na počátku století v souvislosti s přijímáním evropského práva v oblasti Schengenského *acquis* ze strany Litvy v rámci přístupového procesu do EU a souvisejícím rizikem prohloubení izolace Kaliningradské oblasti v regionu z důvodu nutnosti zpřísnění dosavadní litevské vízové politiky vůči oblasti. ²²³

Mezistátní jednání ve věci úpravy ruského vojenského tranzitu do Kaliningradské oblasti byla mezi delegacemi Litvy a Ruska zahájena v roce 1992, kdy ruská strana formulovala svůj požadavek na podepsání bilaterální smlouvy o garanci volného ruského vojenského tranzitu do oblasti ze strany Litvy. ²²⁴ Na zmíněném požadavku mezi stranami ovšem nepanovala shoda a s ohledem na proces stahování ruských jednotek z oblasti bývalého Východního Německa souhlasila Litva počátkem roku 1993 s umožněním využití litevské přístavu v Klaipedě ze strany Ruska za účelem souvisejícího tranzitu těchto ruských jednotek, a to rovněž ve směru do nebo z Kaliningradské oblasti. ²²⁵ Přístup k ruskému vojenskému tranzitu tudíž zůstal ze strany Litvy vysoce restriktivní s tím, že problematika se z důvodu usnadnění procesu stahování ruských jednotek z Německa stala předmětem bilaterálních rozhovorů 18. listopadu roku 1993, kdy obě strany podepsaly balíček dohod zahrnující mimo jiné zvláštní dočasnou dohodu upravující podmínky tranzitu ruských jednotek stahujících se z Německa platnou do konce roku 1994, známou jako tzv. „německá pravidla“. ²²⁶

V návaznosti na incident z února 1994, kdy byl na území Litvy zadržen ruský vlak s vojenským nákladem tranzitující bez náležitého povolení, rozhodla litevská vláda v březnu téhož roku o potřebě unilaterálního přijetí vlastních technických pravidel upravujících přepravu nebezpečného a vojenského nákladu přes území Litvy, která by ve vztahu k ruskému

---

²²¹ Ingmar Oldberg, *The Changing Military Importance of the Kaliningrad Region*, *Journal of Slavic Military Studies*, 22:3, 2009, s. 353.

²²² Raimundas Lopata, Vladas Sirutavičius a Česlovas Laurinavičius, *Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania*, *Lithuanian Political Science Yearbook*, No. 1, 2001, s. 141.

²²³ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, *Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation*, s. 201.

²²⁴ North Atlantic Treaty Organization, „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

²²⁵ Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, *Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania*, s. 142.

²²⁶ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, *Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation*, s. 190-191.

vojenskému tranzitu nahradila od roku 1995 dočasnou dohodu z listopadu 1993.²²⁷ V průběhu roku 1994 následně došlo k zablokování bilaterálních jednání, neboť ruská strana požadovala uzavření bilaterální smlouvy s Litvou upravující podmínky regulérního ruského vojenského tranzitu do Kaliningradské oblasti s tím, že zároveň byla z její strany odkládána ratifikace ekonomické dohody z 18. listopadu 1993, která Litvě přiznávala doložku nejvyšších výhod v obchodních vztazích.²²⁸

Uzavření formální politické smlouvy s Ruskem regulující ruský vojenský tranzit přes území Litvy bylo ovšem litevskou stranou odmítnuto a k průlomů v bilaterálních jednáních došlo až na přelomu let 1994 a 1995, kdy byla 18. ledna 1995 mezi stranami nalezena shoda na kompromisním řešení sporu v podobě prodloužení platnosti tzv. „německých pravidel“ vojenského tranzitu z listopadu 1993 ve vztahu k regulaci ruského vojenského tranzitu o jeden rok s možností jejich opakovaných jednoletých prodloužení s tím, že shoda na zmíněném řešení byla následována implementací ekonomické dohody z roku 1993 ze strany Ruska.²²⁹

Vzhledem ke skutečnosti, že problematika budoucí podoby civilního tranzitu přes litevské území úzce souvisela s novými právními závazky Litvy plynoucími z jejího plánovaného přistoupení k EU, sehrávala EU v souvislosti se svými bilaterálními vztahy s Ruskem klíčovou roli, pokud jde o proces jednání v dané záležitosti.²³⁰ Již v říjnu roku 2000 formulovala ruská strana směrem k EU svůj požadavek na zajištění jak volné silniční dopravy mezi Kaliningradskou oblastí a zbylým územím Ruska, tak bezvízového režimu pro obyvatele Kaliningradské oblasti minimálně ve vztahu k sousedním členskými státy EU.²³¹ V rámci své reakce vydala Evropská komise v lednu roku 2001 oficiální komunikaci, v jejímž rámci zdůraznila nutnost dodržení Schengenského acquis ve vztahu ke Kaliningradské oblasti stejně tak jako zbytku Ruska a podtrhla existenci možností usnadňujících pohyb občanům třetích států v Schengenském prostoru zahrnujících například dlouhodobá víza.²³²

Ruská strana se ovšem v období následujícího roku rozhodla trvat na požadavku bezvízového

---

²²⁷ Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, *Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania*, s. 144.

²²⁸ Česlovas Laurinavičius, *The Euro-Atlantic Integration and the Future of Kaliningrad Oblast*, NATO Euro-Atlantic Partnership Council Individual Research Fellowships 2000–2002 Programme, 2002, s. 20–22.

²²⁹ Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, *Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania*, s. 147–148.

²³⁰ James Horris, *Kaliningrad and Its Effect on EU-Russian Relations*, *Towson Journal of International Affairs*, Vol. XLVI, No. 1, 2014, s. 33.

²³¹ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, *Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation*, s. 204.

²³² EUR-Lex, „Communication from the Commission to the Council ‚The EU and Kaliningrad‘“, accessed April 16, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0026:FIN:EN:PDF>.

režimu, pokud jde o pohyb ruských občanů mezi Kaliningradskou oblastí a zbytkem Ruskem, a představila v této souvislosti návrh dopravních koridorů, jejichž prostřednictvím by ke zmíněnému bezvízovému tranzitu ruských občanů mohlo docházet.²³³ Z důvodu odporu vůči zmíněným požadavkům Ruska ze strany Litvy, dalších kandidátských zemí i EU jako celku přitvrdila ruská strana svou pozici v dané věci s tím, že pohrozila bojkotem summitu s EU plánovaného na listopad 2002 či neratifikováním smlouvy o hranici a neuzavřením readmisní dohody s Litvou za předpokladu, že nebude mezi stranami dosaženo dohody.²³⁴

V návaznosti na představení návrhů úpravy ruského tranzitu v rámci oficiální komunikace Evropské komise ze září roku 2002 se v konečném důsledku podařilo během listopadového summitu EU s Ruskem dosáhnout shody, která spočívala v představení tzv. „dokladu pro usnadnění tranzitu“ (FTD), který je od 1. července 2003 určen pro silniční tranzit ruských občanů do nebo z Kaliningradské oblasti a platný na dobu tří let, a tzv. „dokladu pro usnadnění železničního tranzitu“ (FRTD) určeného pro železniční tranzit ruských občanů s tří měsíční platností s tím, že oba doklady také upravují maximální možnou dobu trvání tranzitu a budou vydávány litevskými konzuláty na území Ruska.²³⁵ V průběhu roku 2003 byla posléze ruskou stranou ratifikována litevsko-ruská smlouva o hranici a rovněž uzavřena readmisní dohoda s Litvou.²³⁶

V souvislosti s problematikou vojenského tranzitu se Litvě podařilo dosáhnout cíle spočívajícího v zamezení volného ruského vojenského tranzitu přes území Litvy do Kaliningradské oblasti, který byl litevskou vládou formulován již ve vztahu k souvisejícímu ruskému požadavku z roku 1992.²³⁷ Litevská strana rovněž úspěšně dosáhla svého cíle z března roku 1994 o odmítnutí uzavření formální bilaterální smlouvy o úpravě vojenského tranzitu přes litevské území.²³⁸ Nicméně, souběžně formulovaný cíl litevské vlády o nahrazení dočasné dohody z listopadu 1993 vlastními státními předpisy pro přepravu vojenského nákladu ve vztahu k ruskému vojenskému tranzitu se v konečném důsledku litevské

---

²³³ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, *Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation*, s. 205.

²³⁴ *Ibid.*, s. 205-206.

²³⁵ Edina Lilla Mészáros, *Central and Eastern European Countries Shaping the EU's Border Policy Towards the Post-Soviet Space*, *Studia Diplomatica*, Vol. 68, No. 5, 2017, s. 114-116.

²³⁶ *Ibid.*, s. 115.

²³⁷ „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

²³⁸ Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, *Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania*, s. 143.

straně dosáhnout nepodařil.²³⁹

Ve vztahu k civilní dimenzi sporu o tranzit spočívaly litevské cíle v dosažení řešení sporu, jehož podoba neohrozí budoucí členství Litvy v Schengenském prostoru v souvislosti s ruským požadavkem na bezvízový tranzit ruských občanů,²⁴⁰ stejně tak jako v dosažení finančních kompenzací v důsledku nákladů spojených s realizací schématu FTD, který Litva formulovala v reakci na představení zmíněného návrhu Evropskou komisí v září 2002²⁴¹ s tím, že oba cíle se podařilo Litvě v rámci případu naplnit.²⁴²

V rámci zkoumaného případu se Litva pokusila využít strategii formování spojení s velmocemi, a to za účelem dosažení svého cíle o úpravě ruského vojenského tranzitu národními předpisy a odolání ruskému tlaku na přijetí formální bilaterální smlouvy v dané věci. Litva se v tomto ohledu snažila v průběhu roku 1994 získat ze strany západních mocností podporu pro dané zahraničně politické cíle, a to především v rámci bilaterálních jednání při příležitosti státních návštěv Litvy učiněných představiteli Spojených států či Spojeného království.²⁴³ V případě Spojených států se Litvě podařilo získat jistou míru podpory pro svoji pozici, neboť během své návštěvy Litvy v říjnu roku 1994 zdůraznila americká náměstkyně ministra zahraničí E. Devis, že povaha řešení sporu o vojenský tranzit nemůže představovat újmu pro litevskou svrchovanost s tím, že žádný z navrhovaných způsobů řešení, tedy v podobě bilaterální smlouvy či litevských státních předpisů, by v zásadě neohrozil litevské euroatlantické ambice.²⁴⁴ Nicméně, významnou komplikací pro litevskou pozici představoval v této souvislosti neúspěch v podobě absence podpory ze strany evropských mocností, včetně zmíněného Spojeného království, a EU jako celku, neboť 21. prosince roku 1994 se členské státy EU vyslovily v rámci společné tiskové zprávy ve prospěch uzavření litevsko-ruské bilaterální smlouvy ve věci tranzitu v zájmu posílení stability v regionu.²⁴⁵ Prohlášení členských států EU bylo ruskou stranou přirozeně podpořeno a rovněž využito pro posílení

---

²³⁹ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation, s. 195.

²⁴⁰ Ibid., s. 205.

²⁴¹ Ibid., s. 207.

²⁴² European Council, „Joint Statement of the European Union and the Russian Federation on Transit Between the Kaliningrad Region and the Rest of the Russian Federation,“ accessed April 19, 2024, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/74447.pdf.

²⁴³ „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

²⁴⁴ Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania, s. 146.

²⁴⁵ „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

ruské pozice v rámci následujících litevsko-ruských jednáních o problematice tranzitu v témže měsíci. ²⁴⁶ Zmíněný případ podpory ze strany Spojených států navíc představoval spíše osamocenou instanci podpory deklaratorní povahy z americké strany, která navíc plně nereflektovala estonský cíl o principiálním odmítnutí bilaterální smlouvy a implementaci litevských státních předpisů ve věci ruského vojenského tranzitu. ²⁴⁷

Strategii se Litva rovněž pokusila využít ve vztahu ke svým cílům souvisejících s civilní dimenzí sporu o tranzit. V tomto případě spočívala logika užití strategie ve formování politického spojení s EU, neboť předmět jednání s Ruskem v daném případě představoval Schengenské *acquis* spolu se související podobou budoucích vztahů EU s Ruskem ve vztahu ke Kaliningradské oblasti a v rámci jednání s Ruskem tudíž EU představovala klíčového mocenského aktéra. ²⁴⁸

V tomto ohledu se Litvě podařilo strategii využít za účelem úspěšného dosažení svých cílů díky realizaci společných zahraničně politických postupů s EU jako celkem v kontextu vyjednávacího procesu s Ruskem. Ve vztahu k cíli o zajištění budoucí litevské participace na Schengenském prostoru v souvislosti s problematikou ruského tranzitu i k cíli o finančních kompenzacích, byla litevská pozice reflektována v závěrech Rady Evropské unie z 22. října, v jejichž rámci Rada zdůraznila, že řešení problematiky, které bude předmětem nadcházejícího summitu EU s Ruskem, nebude ohrožovat litevskou participaci na Schengenském prostoru, a podtrhla rovněž závazek EU o poskytnutí podpory Litvě za účelem pokrytí dodatečných nákladů vyvstalých v důsledku tranzitního schématu, ²⁴⁹ který byl následně rovněž zmíněn ve společném prohlášení EU a Ruska z listopadové summitu. ²⁵⁰

Za účelem dosažení svých cílů se Litva v souvislosti s problematikou vojenského tranzitu nepokusila využít strategii angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí, neboť Litva v daném případě neusilovala o přijetí specifických mezinárodních norem z titulu členského státu té které mezinárodní instituce za účelem řešení sporu a docílení svých priorit. Strategie byla nicméně Litvou využita ve vztahu k civilní dimenzi sporu, a to v podobě snahy

---

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, *Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation*, s. 193-194.

²⁴⁸ Ingmar Oldberg, *Kaliningrad between Moscow and Brussels*, Working Paper No. 17, 2002, s. 44.

²⁴⁹ European Commission, „General Affairs and External Relations * 2459th Council Meeting – General Affairs – Luxembourg, 22 October 2002,“ accessed April 19, 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_02_315.

²⁵⁰ „Joint Statement of the European Union and the Russian Federation on Transit Between the Kaliningrad Region and the Rest of the Russian Federation,“ accessed April 19, 2024, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/74447.pdf.

o mediaci jednání EU s Ruskem v souvislosti se svým cílem o zajištění budoucí participace na Schengenském prostoru.

Instanci uplatnění strategie v tomto případě představoval litevský návrh ze srpna 2002, v jehož rámci Litva naznačila možnost vydávání magnetických identifikačních karet obyvatelům Kaliningradské oblasti, které by usnadnily jejich budoucí tranzit přes litevské území.²⁵¹ Navzdory odmítnutí návrhu ruskou stranou ovšem tato litevská intervence přispěla k podnícení změny v pozici EU ve vztahu k problematice tranzitu, která byla Evropskou komisí přetavena v návrh schématu FTD v následujícím měsíci, a strategie tudíž přispěla zejména k odblokování vyjednávacího procesu mezi EU a Ruskem v daném období.²⁵²

Ve vztahu k problematice vojenského tranzitu využila Litva strategii posilování pozitivního vnímání, a to jak v souvislosti se svými snahami o zamezení volnému ruskému vojenskému tranzitu, tak o nepřijetí bilaterální smlouvy a úpravu vojenského tranzitu vlastními předpisy.

Využití strategie spočívalo ze strany Litvy zejména v akcentování svrchovanosti litevského státu ve vztahu k ruskému vojenskému tranzitu, a to jak ve vztahu k cíli o zamezení volného vojenského tranzitu, kdy litevská vláda odmítla v roce 1992 představený ruský požadavek z důvodu jeho neslučitelnosti s ochranou litevské svrchovanosti,²⁵³ tak k cíli o regulaci vojenského tranzitu státními předpisy namísto bilaterální smlouvy s tím, že v tomto případě litevská vláda při schválení podoby tranzitních předpisů v říjnu 1994 vyzdvihla zejména jejich ukotvení v principu státní svrchovanosti.²⁵⁴ Využití strategie z října 1994 sehrálo v tomto období navíc komplementární úlohu s dříve zmíněným uplatněním strategie formování spojení s velmocemi, neboť právě akcent kladený na ochranu litevské svrchovanosti byl v tomto případě podtržen americkou stranou.²⁵⁵ Litevské uplatnění strategie nabylo ve vztahu k cíli o odmítnutí bilaterální smlouvy a implementaci vlastních tranzitních předpisů taktéž podoby akcentování pozitivních charakteristik státu, neboť 5. prosince 1994 vyzdvihl litevský prezident Brazauskas v rámci svého projevu při summitu KBSE dodržování principů GATT ze strany Litvy v kontrastu s ruským záměrným odkládáním implementace litevsko-ruské

---

²⁵¹ RadioFreeEurope Radio Liberty, „Baltic Report: August 15, 2002,“ accessed April 19, 2024, <https://www.rferl.org/a/1341467.html>.

²⁵² Mészáros, Central and Eastern European Countries Shaping the EU's Border Policy Towards the Post-Soviet Space, s. 114.

²⁵³ Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania, s. 141-142.

²⁵⁴ „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

²⁵⁵ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation, s. 193-194.

ekonomické dohody z listopadu 1993.²⁵⁶ Pokud jde o úspěšné naplnění cílů o odmítnutí volného tranzitu a bilaterální smlouvy o vojenském tranzitu, sehrály tyto instance využití strategie spíše doprovodnou roli ve vztahu ke strategii využití specifických vnitřních zdrojů, jejíž uplatnění bude analyzováno níže.

Strategii Litva využila rovněž v souvislosti s civilní problematikou ruského tranzitu, a to zejména v podobě akcentování pozitivních charakteristik státu v souvislosti se svým cílem o zajištění budoucí participace na Schengenském prostoru.

Užití strategie ze strany Litvy v tomto ohledu představovaly především demonstrace litevské snahy o udržování kooperativních vztahů s Kaliningradskou oblastí s tím, že instance uplatnění tohoto typu strategie navazovaly ve svém duchu především na uzavření smlouvy o dlouhodobé spolupráci Kaliningradské oblasti a litevských regionů v roce 1999, která mimo jiné nastiňuje tematické oblasti spolupráce obou entit.²⁵⁷ Významnými instancemi se v této souvislosti staly jak návštěva Kaliningradské oblasti ze strany prezidenta Adamkuse v roce 2001, při které Litva přislíbila uplatňovat pro ruskou železniční přepravu do Kaliningradské oblasti stejné tarify jako při železniční přepravě do Litvy, tak vytvoření společného fóra litevského parlamentu a kaliningradské dумы ve stejném roce.²⁵⁸ Uplatnění strategie v podobě zdůraznění pozitivních charakteristik litevské zahraniční politiky ve vztahu ke Kaliningradské oblasti Litvě přispělo zejména s jejími snahami o formování spojení s EU za účelem dosažení svých stanovených cílů ve vztahu k Rusku a problematice ruského tranzitu během vyjednávacího procesu, neboť EU v souvislosti s vnějšími vztahy Litvy jakožto kandidátské země vyzdvihla litevské aktivity v oblasti přeshraniční spolupráce s Kaliningradskou oblastí, stejně tak jako skutečnost, že formální demarkaci litevsko-ruských hranic již brání pouze absence ratifikace litevsko-ruské smlouvy o hranici ze strany Ruska.²⁵⁹

V rámci případu se Litva nepokoušela uplatnit strategii skupinového zahraničně politického působení, neboť v souvislosti se snahou o naplnění svých formulovaných cílů ve vztahu k vojenské a civilní dimenzi ruské tranzitu nedocházelo ze strany Litvy k vytváření společných

---

²⁵⁶ „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

²⁵⁷ CIS Legislation, „Agreement between the Government of the Russian Federation and Government of the Republic of Lithuania on long-term cooperation of the Kaliningrad region of the Russian Federation and regions of the Republic of Lithuania,“ accessed April 19, 2024, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=25345>.

²⁵⁸ Oldberg, Kaliningrad between Moscow and Brussels, s. 43.

²⁵⁹ European Commission, „2000 Regular Report from the Commission on Lithuania’s Progress Towards Accession,“ accessed April 19, 2024, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/4981dc1f-9029-43df-8538-76294a88102b_en?filename=lt_en.pdf.

koordinovaných pozic s jinými malými státy ať už na regionálním či tematickém principu této strategie.

Litva se naopak v rámci případu pokusila uplatnit strategii využití specifických vnitřních zdrojů, která ve vztahu k Rusku spočívala ve využití významu specifické geografické polohy Litvy, díky které nejrychlejší pozemní dopravní komunikace mezi Kaliningradskou oblastí a souvislým územím Ruska vedou přes litevské státní území ²⁶⁰ včetně železničního spojení vedoucího přes největší litevská města včetně Vilnius. ²⁶¹

Užití strategie sehrálo důležitou roli zejména ve vztahu k dosažení litevského cíle o zamezení volného ruského vojenského tranzitu, neboť navzdory formulaci zmíněného požadavku ruskou stranou v roce 1992 Rusko vůči Litvě nedisponovalo výraznými pákami, kterými by mohlo v této věci vyvinout na Litvu efektivní tlak. ²⁶² Litevské straně se tudíž díky její geografické výhodě otevřela příležitost vyloučit v roce 1992 požadavek na volný vojenský tranzit přes litevské státní území stejně tak jako udělit na základě listopadové dohody z roku 1993 svůj souhlas pouze s tranzitem stahujících se ruských vojáků z území Německa či v konečném důsledku neuzavřít s Ruskem bilaterální smlouvu ve věci ruského vojenského tranzitu. ²⁶³ Nicméně, výhody plynoucí z litevské geografické polohy ve vztahu ke Kaliningradské oblasti se již Litvě v důsledku spojení otázky regulace vojenského tranzitu s účinností ekonomické dohody z roku 1993 ze strany Ruska nepodařilo přetavit v dosažení cíle o úpravě ruského vojenského tranzitu státními předpisy z roku 1994 vzhledem k důležitosti, kterou pro Litvu ekonomická dohoda představovala například z důvodu osvobození tranzitujícího zboží mezi státy od celních poplatků. ²⁶⁴

Strategická poloha Litvy ve vztahu ke Kaliningradské oblasti hrála důležitou roli rovněž v souvislosti s dosažením litevského cíle o zajištění budoucí participace na Schengenském prostoru, a to zejména pokud jde o zamezení realizace ruského požadavku na bezvízový tranzit ruských občanů prostřednictvím koridorů přes litevské území, neboť geografická výhoda

---

²⁶⁰ Jan Wendt, *Communication Connections Between Poland, Lithuania, Kaliningrad Region and Belorussia, Region and Regionalism*, No. 3, 1998, s. 167.

²⁶¹ Globsec, „The Missing Link: Railway Infrastructure of the Baltic States and its Defence-related Implications,“ accessed April 18, 2024, <https://www.globsec.org/what-we-do/commentaries/missing-link-railway-infrastructure-baltic-states-and-its-defence-related>.

²⁶² Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, *Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania*, s. 142.

²⁶³ „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

²⁶⁴ Lopata, Sirutavičius a Laurinavičius, *Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania*, s. 143.

v tomto případě umožnila Litvě a EU požadavek odmítnout jakožto nepřijatelnou snahu o vytvoření zvláštních teritoriálních zón mezi zbylým územím EU a Ruskem.²⁶⁵ Přestože navzdory využití významu strategické polohy Litvy představovala z perspektivy EU implementace schématu FTD jistý ústupek v návaznosti na efektivní zablokování jednání s Ruskem v průběhu roku 2002,²⁶⁶ je potřeba podotknout, že postup pro získání dokladu FTD či FRTD je ve své podstatě obdobný procedurám k získání víza²⁶⁷ s tím, že řešení sporu reflektovalo litevský cíl o zajištění schengenské perspektivy a strategii se tudíž ve vztahu k Litvě podařilo uplatnit s úspěšným výsledkem.

Analýza případu tranzitu do Kaliningradské oblasti přes území Litvy ukázala, že navzdory využití obdobných zahraničně politických strategií malého státu ve vztahu k vojenské a civilní dimenzi sporu se dané strategie dařilo Litvě využívat s jistými rozdíly, pokud jde o úspěšné dosažení formulovaných zahraničně politických cílů.

V souvislosti s vojenskou dimenzí sporu o tranzit sehrálo významnou roli uplatnění strategie využití specifických vnitřních zdrojů spolu s doprovodným využitím strategie posilování pozitivního vnímání státu, a to za účelem dosažení litevských cílů o zamezení volného ruského vojenského tranzitu a odmítnutí bilaterální smlouvy o regulérním ruském vojenském tranzitu. Cíle v podobě úpravy ruského vojenského tranzitu prostřednictvím litevských státních předpisů se Litvě ovšem dosáhnout nepodařilo, a to ani přes pokusy o uplatnění strategie formování spojení s velmocemi či strategie využití specifických vnitřních zdrojů.

V rámci civilní dimenze sporu se Litvě naopak podařilo naplnit jak cíl o zajištění budoucí participace na Schengenském prostoru, tak cíl o dosažení finančních kompenzací za dodatečné náklady tranzitního schématu FTD s tím, že k naplnění cílů výrazně přispělo využití strategie využití specifických vnitřních zdrojů a strategie formování spojení s velmocemi. Litva v tomto případě navíc uplatnila rovněž strategii angažovanosti v rámci multilaterálních institucí, která přispěla k odblokování jednání a následnému docílení litevských priorit. Použití strategie posilování pozitivního vnímání sehrálo v tomto případě roli zejména komplementárně ve vztahu k litevskému uplatnění strategie formování spojení s velmocemi.

---

²⁶⁵ Sirutavičius a Stanytė – Toločkienė, *Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation*, s. 205.

²⁶⁶ *Ibid.*, s. 206.

²⁶⁷ Mészáros, *Central and Eastern European Countries Shaping the EU's Border Policy Towards the Post-Soviet Space*, s. 116.

2.5 Syntéza zjištěných poznatků

Z analýzy práce vyplynulo, že Litva a Estonsko se za účelem dosažení svých zahraničně politických cílů pokusily využít více než pouze jednu specifickou zahraničně politickou strategii malého státu v rámci každého ze zkoumaných případů práce. Určité zahraničně politické strategie malého státu nicméně sehrávaly v souvislosti se zahraničně politickým úsilím Litvy a Estonska významnější roli, a to rovněž ve vztahu k úspěšnému dosažení formulovaných zahraničně politických cílů těchto baltských států.

Využití strategie formování spojení s velmocemi v podobě snah o vyvážení ruské bezpečnosti hrozby tvorbou spojení se Spojenými státy či realizací koordinovaných postupů se Spojenými státy v rámci vyjednávacího procesu představovalo pro oba státy významný příspěvek, pokud jde o úspěšné dosažení implementace stanovených cílů ve vztahu k termínu stažení ruských vojenských jednotek z území Litvy a Estonska s tím, že užití strategie v tomto ohledu ze strany Litvy i Estonska dominovalo.

Navzdory snaze o využití strategie ze strany obou států v souvislosti s případy teritoriální povahy, tedy vymezení estonsko-ruské státní hranice a úpravě tranzitu do Kaliningradské oblasti, se ovšem Litvě a Estonsku nedařilo spojení s velmocemi úspěšně formovat ve vztahu k cílům, které měly charakter vznášení teritoriálních požadavků vůči Rusku v případě Estonska či požadavku na unilaterální regulaci ve vztahu k ruskému vojenskému tranzitu v případě Litvy s tím, že ani jednomu z těchto států se dané cíle v konečném důsledku nepodařilo naplnit.

Případ litevsko-ruského sporu o tranzit, respektive o jeho civilní dimenzi, nicméně rovněž ukázal, že strategii lze z perspektivy malého státu úspěšně realizovat i ve vztahu k formulovaným cílům v kontextu sporů teritoriálního charakteru s mocnějším státem, a to pokud se na základě povahy daného teritoriálního sporu stane příslušná spřízněná mocnost, jako v tomto případě EU, přímou stranou vyjednávacího procesu.

Výrazné uplatnění strategie angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí bylo ze strany Litvy i Estonska charakteristické taktéž zejména v souvislosti se sporem o stažení ruských vojenských jednotek, a to v souvislosti s užitím strategie spočívajícím v prosazování přijetí relevantních mezinárodních norem na půdě KBSE a OSN ve vztahu k úspěšnému dosažení cílů o stanovení termínů stažení ruských jednotek z území těchto států s tím, že dominantní roli strategie v této souvislosti sehrála v případě Estonska.

Analýza nicméně ukázala, že v případech teritoriálního charakteru nepředstavovalo užití

strategie jak ze strany Litvy, tak Estonska příliš významnou zahraničně politickou aktivitu ve vztahu k dosažení formulovaných cílů těchto států, a to zejména v případě estonsko-ruského sporu o státní hranici, kdy se instanci estonské snahy o využití strategie v souvislosti s teritoriálními požadavky nepodařilo z důvodu povahy užití strategie a negativnímu ruskému stanovisku úspěšně realizovat. Přestože v případě sporu o tranzit přispěla instance využití strategie k obnovení jednání mezi EU a Ruskem v jisté fázi tohoto sporu, její užití mělo rovněž ojedinělou povahu a omezený efekt.

Snahy o využití strategie pozitivního vnímání státu byly ze strany Litvy i Estonska rovněž patrné v rámci každého ze zkoumaných případů. Nicméně, v tomto ohledu z analýzy vyplynulo, že využití strategie v souvislosti s úspěšným dosažením stanovených cílů se oběma státům dařilo zejména při komplementárním užití strategie se strategiemi formování spojení s velmocemi, angažovanosti v rámci mezinárodních institucí či využití specifických vnitřních zdrojů.

Strategie v podobě akcentování mezinárodního práva, svrchovanosti a souvisejících historických aspektů sporu přispěla ve zmíněném komplementárním způsobu užití ke strategii formování spojení s velmocemi k docílení implementace litevských a estonských cílů ve věci dokončení stažení ruských jednotek v dohodnutém termínu, stejně tak jako k dosažení litevských cílů ve vztahu k civilní dimenzi sporu o tranzit, kdy strategie ze strany Litvy nabyla podoby akcentování pozitivních charakteristik státu. Při komplementárním užití ke strategii angažovanosti v rámci mezinárodních institucí přispěla strategie v případě obou států k dosažení cílů o stanovení termínu stažení ruských jednotek s tím, že při obdobném, byť v tomto případě spíše doprovodném způsobu užití, posloužila strategie k docílení litevských cílů o odmítnutí volného ruského vojenského tranzitu a bilaterální smlouvy s Ruskem ve věci vojenského tranzitu spolu se strategií využití specifických vnitřních zdrojů.

Analýza rovněž ukázala, že při neúspěšném využití některé z těchto komplementárních strategií se státům za účelem dosažení daného cíle následně nepodařilo úspěšně využít již ani strategii posilování pozitivního vnímání, a to jak v případě estonských územních požadavků vůči Rusku a estonských cílů na odkaz na smlouvu z Tartu v rámci smlouvy o státní hranici, respektive v rámci úvodní deklarace ke smlouvě, tak v případě litevských snah o regulaci vojenského tranzitu vlastními předpisy. Specifickou instanci představovalo užití strategie v podobě akcentování pozitivních charakteristik státu ve vztahu k estonskému cíli o demonstraci připravenosti uzavřít estonsko-ruský hraniční spor, neboť v tomto případě došlo ze strany

Estonska k samostatnému použití strategie, a to navíc za úspěšného dosažení stanoveného cíle. Využití strategie skupinového zahraničně politického působení se hrálo v rámci zkoumaných případů ze strany Litvy i Estonska velmi omezenou úlohu, neboť k úspěšnému využití strategie došlo ze strany států pouze v případě společného komplementárního využití strategie ke strategii angažovanosti v rámci KBSE v souvislosti s dosažením cílů o stanovení termínů stažení ruských jednotek s tím, že samostatné využití strategie se v rámci daného případu ze strany Litvy a Estonska naopak nepodařilo přetavit v úspěšné dosažení společného cíle o dosažení okamžitého stažení ruských jednotek. Litva ani Estonsko se navíc nepokusily strategii využít v souvislosti se svými cíli v rámci sporů teritoriální povahy.

Uplatnění strategie využití specifických vnitřních zdrojů se v rámci zkoumaných případů omezilo pouze na Litvu, v jejímž případě strategie nabyla podoby využití strategické geografické polohy Litvy ve vztahu k ruské Kaliningradské oblasti. Nicméně, ve vztahu k naplnění litevského cíle o stanovení termínu stažení ruských vojenských jednotek představovalo využití strategie obdobně důležitý příspěvek jako strategie angažovanosti v rámci mezinárodních institucí, a to v kontrastu s Estonskem, které se při absenci specifických vnitřních zdrojů ve vztahu k Rusku naopak soustředilo na využití strategie angažovanosti v rámci mezinárodních institucí v dlouhodobějším časovém horizontu za účelem dosažení ekvivalentního cíle.

V rámci teritoriálního sporu o tranzit sehrála strategie z perspektivy Litvy dominantní roli v souvislosti s dosažením cílů o odmítnutí volného ruského tranzitu či bilaterální smlouvy ve věci ruského vojenského tranzitu s tím, že obdobně významnou roli jako strategie formování spojení s velmocemi strategie sehrála rovněž při naplnění litevských cílů ve vztahu k civilní dimenzi sporu. Analýza ovšem ukázala, že spojení tématu uzavření bilaterální smlouvy s otázkou ekonomických výhod plynoucích z implementace dříve podepsané ekonomické dohody představovalo ze strany Ruska jakožto mocnějšího státu dostatečně silnou vyjednávací páku ve vztahu k malému státu v podobě Litvy, která vyústila v redukci významu strategie ve vztahu k cíli o regulaci vojenského tranzitu státními předpisy. Z analýzy nicméně rovněž vyplynulo, že absence úspěšné realizace strategie formování spojení s velmocemi ve vztahu k vojenské dimenzi sporu o tranzit dokázala Litva spíše úspěšně kompenzovat uplatněním strategie využití specifických vnitřních zdrojů, zatímco Estonsku se při absenci možnosti využití obdobné alternativy k neúspěšnému využití strategie formování spojení s velmocemi nedařilo v rámci svého teritoriálního hraničního sporu dosáhnout souvisejících

cílů.

Závěr

Předkládaná diplomová práce si kladla za cíl zjistit, jaké typy zahraničně politických strategií malých států se pokoušely využít Litva a Estonsko v rámci zkoumaných případů zahraničně politických sporů těchto států s Ruskem a s jakým výsledkem tyto státy naplňovaly v jednotlivých případech své formulované zahraničně politické cíle. Z výzkumu práce v tomto ohledu vyplynulo, že ze strany Litvy dominovalo v souvislosti s úspěšným sledováním formulovaných cílů uplatnění strategií formování spojení s velmocemi a využití specifických vnitřních zdrojů, zatímco v případě Estonska sehrálo s ohledem na úspěšné dosažení stanovených cílů dominantní úlohu využití strategií formování spojení s velmocemi a angažovanosti v rámci mezinárodních multilaterálních institucí.

Analýza práce ukázala, že v případě, který svou povahou reprezentoval po roce 1991 klíčovou výzvu pro obnovenou svrchovanost baltských států ze strany Ruska, tedy stažení ruských jednotek z území baltských států, představovalo využití strategie formování spojení s velmocemi, v tomto případě Spojenými státy, pro malé státy v podobě Litvy a Estonska klíčovou zahraničně politickou strategií v souvislosti se snahami o dosažení efektivní implementace dohod, reflektujících litevské a estonské cíle, ze strany většího státu v podobě Ruska ve vztahu k dodržení termínů o dokončení stažení svých jednotek. Nicméně, analýza případu zároveň demonstrovala významné rozdíly ve výsledcích, pokud jde o uplatnění zahraničně politických strategií malých států ve vztahu k dosažení litevských a estonských cílů o stanovení termínů stažení jednotek ze strany Ruska. Přestože oba státy v roce 1992 využily za účelem dosažení daných cílů strategie angažovanosti v rámci mezinárodních institucí, konkrétně KBSE, analýza ukázala, že Litva, která v kontextu vyjednávacího procesu s Ruskem uplatnila taktéž strategii využití specifických vnitřních zdrojů v podobě strategické polohy Litvy ve vztahu k vyvstávajícímu litevsko-ruskému sporu o tranzit do ruské Kaliningradské oblasti, dosáhla daného cíle již v průběhu září roku 1992. Neexistence obdobného specifického vnitřního zdroje na straně Estonska se naopak podepsala na dlouhodobějším využitím strategie angažovanosti v rámci mezinárodních institucí ze strany tohoto státu, a to v rámci OSN, s tím, že estonského cíle bylo v konečném důsledku dosaženo až v listopadu 1993, tedy s více než ročním zpožděním oproti Litvě.

Práce s ohledem na výzkum případů sporů teritoriální povahy, tedy sporů o vymezení estonsko-ruské státní hranice a o úpravě ruského tranzitu do Kaliningradské oblasti, taktéž ukázala, že neschopnost malého státu úspěšně využít strategii formování spojení s velmocemi lze ze

strany malého státu vyvážit uplatněním strategie specifických vnitřních zdrojů a souběžně dosáhnout většiny svých stanovených cílů v daném teritoriálním sporu, tak jako v případě vojenské dimenze litevsko-ruského sporu o tranzit. Uplatnění obou zmiňovaných strategií následně koreluje s dosažením všech souvisejících formulovaných cílů malého státu, jak ukázala analýza civilní dimenze litevsko-ruského sporu o tranzit, stejně tak jako případu stažení ruských jednotek rovněž ve vztahu k Litvě. Zároveň z analýzy teritoriálních sporů vyplynulo, že při absenci jak úspěšného využití strategie formování spojení s velmocemi, tak perspektivy pro uplatnění strategie využití specifických vnitřních zdrojů již malý stát, v tomto případě Estonsko v rámci estonsko-ruského hraničního sporu, není schopen dosáhnout žádného ze svých souvisejících formulovaných cílů. V souvislosti s vojenskou dimenzí litevsko-ruského sporu o tranzit analýza nicméně demonstrovala, že hrozba ze strany většího státu v podobě nepřiznání ekonomických benefitů, plynoucích v tomto případě z doložky nejvyšších výhod, představuje pro malý stát již dostatečný limit, pokud jde o efektivní uplatnění strategie využití specifických vnitřních zdrojů ve vztahu ke všem formulovaným cílům malého státu.

Z výzkumu práce vyplynulo, že strategie pozitivního vnímání státu sehrává v souvislosti s instancemi úspěšného dosažení stanovených cílů malými státy komplementární úlohu ve vztahu k uplatnění některé z dominantních strategií s tím, že případná neschopnost malého státu využít některé z dominantních strategií následně vyústí také v neúspěšné pokusy o využití strategie pozitivního vnímání státu. Analýza nicméně ukázala, že ve zmíněném kontextu neúspěšného využití strategií může malý stát strategii pozitivního vnímání státu uplatnit samostatně při úspěšném dosažení odlišného dílčího cíle, jako v případě estonsko-ruského hraničního sporu. Pokud jde o strategii skupinového zahraničně politického působení, z analýzy práce vyplynulo, že v souvislosti s úspěšným sledováním formulovaného cíle lze strategii ze strany malých států využít v komplementárním vztahu ke strategii angažovanosti v rámci mezinárodních institucí jako v případě sporu o stažení ruských jednotek, a to v kontrastu se samostatným využitím strategie.

Představená zjištění práce tudíž ve vztahu k zahraničně politickému jednání malých států implikují zejména výrazný potenciál realizace vyvažujících spojení s velmocemi v kombinaci se zaměřením na využití svých specifických vnitřních zdrojů v souvislosti s efektivním a účinným naplňováním cílů malého státu, a to i ve vztahu k výrazně větším aktérům mezinárodního systému. Nedostatek specifických zdrojů na straně malého státu ovšem ani v kontextu značně asymetrických vztahů nemusí v souvislosti s naplněním stanovených cílů

představovat pro malý stát překážku za předpokladu, že malý stát v rámci svého zahraničně politického úsilí využije potenciálu strategií tvorby spojenectví s velmocemi spolu s prosazováním relevantních mezinárodních norem na půdě mezinárodních institucí. Především při zmíněné absenci specifických zdrojů by měl následně malý stát rovněž pamatovat na komplementární úlohu akcentování souvisejících obecných společných hodnot mezinárodního společenství, a to rovněž v souvislosti s historickými aspekty dané problematiky, či pozitivních charakteristik svého státu ve vztahu k uplatnění předchozí zmíněné kombinaci strategií.

Summary

The presented diploma thesis aimed to ascertain what types of foreign policy strategies of small states Lithuania and Estonia tried to use within the examined cases of these states' foreign policy disputes with Russia, namely the withdrawal of Russian military units, the delimitation of the Estonian-Russian state borders and the regulation of Russian transit to the Kaliningrad region, and with what results these states fulfilled their formulated foreign policy goals in individual cases.

In connection with the case of the withdrawal of Russian troops, the research of the work showed that the use of the strategy of forming alliances with the great powers, in this case the United States, represented a key foreign policy strategy for the small states of Lithuania and Estonia in connection with their efforts to achieve the effective implementation of agreements, reflecting the Lithuanian and Estonian goals, by a larger state in the form of Russia. Although both states used the strategy of engagement within international institutions in order to achieve the goals of setting the dates for the withdrawal of Russian troops, its application in combination with the strategy of specific internal resources in the context of the negotiation process was correlated in relation to Lithuania with an earlier achievement of the set goal, while its separate use correlated in the case of Estonia with the achievement of the equivalent target with a delay of more than a year.

With regard to the research of cases of a territorial nature, the analysis of the transit dispute showed that the inability of a small state to successfully use the strategy of forming alliances with great powers can be balanced by the application of a strategy of specific internal resources and simultaneously result in achievement of most of the set goals in the given territorial dispute. The application of both mentioned strategies subsequently correlates with the achievement of all related formulated goals of the small state. In the absence of both the successful use of the strategy of forming alliances with the great powers and the perspective for the application of the strategy of using specific internal resources, a small state, such as Estonia in the case of the border dispute, is not able to achieve any of its related formulated goals.

In connection with instances of successful achievement of the set goals by the small states, the application of the strategy of positive perception of the state and the strategy of group foreign political action plays a complementary role in relation to the application of the previously mentioned strategies.

Použitá literatura

Primární zdroje

CIS Legislation, „Agreement between the Government of the Russian Federation and Government of the Republic of Lithuania on long-term cooperation of the Kaliningrad region of the Russian Federation and regions of the Republic of Lithuania,“ accessed April 19, 2024, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=25345>.

EUR-Lex, „Commission Opinion on Estonia’s Application for Membership of the European Union,“ accessed April 13, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A51997DC2006&from=BG>.

EUR-Lex, „Communication from the Commission to the Council ,The EU and Kaliningrad‘,“ accessed April 16, 2024, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0026:FIN:EN:PDF>.

European Commission, „General Affairs and External Relations * 2459th Council Meeting – General Affairs – Luxembourg, 22 October 2002,“ accessed April 19, 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_02_315.

European Commission, „2000 Regular Report from the Commission on Lithuania’s Progress Towards Accession,“ accessed April 19, 2024, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/4981dc1f-9029-43df-8538-76294a88102b_en?filename=lt_en.pdf.

European Council, „Joint Statement of the European Union and the Russian Federation on Transit Between the Kaliningrad Region and the Rest of the Russian Federation,“ accessed April 19, 2024, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/74447.pdf.

North Atlantic Treaty Organization, „Prague Summit Declaration,“ accessed March 27, 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm.

Organization for Security and Cooperation in Europe, „Helsinki Summit Declaration,“ accessed March 28, 2024, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/c/39530.pdf>.

United Nations Digital Library, „Complete withdrawal of foreign military forces from the territories of the Baltic States : resolution / adopted by the General Assembly,“ accessed March 25, 2024, <https://digitallibrary.un.org/record/158768?ln=en&v=pdf>.

United Nations, „United Nations Charter (full text),“ accessed March 20, 2024, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.

U.S. Government Info, „Concerning the removal of Russian troops from the independent Baltic States of Estonia, Latvia, and Lithuania,“ accessed March 28, 2024, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-103hconres96ih/html/BILLS-103hconres96ih.htm>.

U.S. Government Info, „H. Con. Res. 128,“ accessed April 13, 2024, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-109hconres128rfs/html/BILLS-109hconres128rfs.htm>.

U.S. Government Info, „Russian Troops Are Leaving Estonia,“ accessed March 28, 2024, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CREC-1994-07-29/html/CREC-1994-07-29-pt1-PgE8.htm>.

WorldLII, „Complete withdrawal of foreign military forces from the territories of the Baltic states,“ accessed March 28, 2024, <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1993/38.pdf>.

Sekundární zdroje

AASLAND, Aadne, Citizenship Status and Social Exclusion in Estonia and Latvia, *Journal of Baltic Studies*, Vol. 33, No. 1, 2002.

BAKER, Annet F., *The Power of Small States*, Chicago, Illinois: The University of Chicago Press, 1959.

BALDACCHINO, Godfrey a Anders WIVEL, Handbook on the Politics of Small States, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020.

Baltic Assembly, „How do we work?“ accessed March 26, 2024, <https://www.baltasam.org/about-us/how-do-we-work>.

BJÖRKDAHL, Annika, Norm Advocacy: A Small State Strategy to Influence the EU, Journal of European Public Policy, 2008.

Council of the Baltic Sea States, „History,“ accessed March 26, 2024, <https://cbss.org/about-us/history/>.

DRIESSEN, Bart, Slav non-citizens in the Baltics, International Journal on Group Rights, Vol. 2, No. 2, 1994.

EAST, Maurice A., Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models, In: C.W. Kegley Jr. et al. (eds.) International Events and the Comparative Analysis of Foreign Policy, Columbia, SC: University of South Carolina Press, 1975.

ERR, „Riigikogu rejects EKRE call for Estonia to leave Russia border agreement,“ accessed April 10, 2024, <https://news.err.ee/1608585016/riigikogu-rejects-ekre-call-for-estonia-to-leave-russia-border-agreement>.

European Commission, „Feeling cornered: an analysis of the Russian-speaking minority in Estonia,“ accessed March 26, 2024, https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/feeling-cornered-analysis-russian-speaking-minority-estonia_en.

Globsec, „The Missing Link: Railway Infrastructure of the Baltic States and its Defence-related Implications,“ accessed April 18, 2024, <https://www.globsec.org/what-we-do/commentaries/missing-link-railway-infrastructure-baltic-states-and-its-defence-related>.

GYLYS, Povilas, Lithuanian Foreign Policy Challenges and Background 1992-1996, Lithuanian Foreign Policy Review, 13-14, 2004.

GROMILOVA, Anna, Resolving the Russo-Estonian Border Dispute in the Wake of the Ukrainian Crisis, *Revue des Sciences Politiques*, No. 51, 2016.

HAAB, Mare, *Estonia and Europe: Security and Defence*, European Union Institute for Security Studies, 1995.

HEY, Jeanne A. K., *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, London: Lynne Rienner Publishers, 2003.

HORRIS, James, Kaliningrad and Its Effect on EU-Russian Relations, *Towson Journal of International Affairs*, Vol. XLVI, No. 1, 2014.

IMF eLibrary, „VII The Baltic Countries and Accession to the European Union,“ accessed March 27, 2024, <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557757388/ch07.xml>.

INGEBRITSEN, Christine a kol., *Small States in International Relations*, Washington: University of Washington Press, 2006.

International Centre for Defence and Security, „The Story of the Negotiations on the Estonian-Russian Border Treaty,“ accessed April 10, 2024, <https://icds.ee/en/the-story-of-the-negotiations-on-the-estonian-russian-border-treaty/>.

JACKSON, Robert H. a Carl G. ROSBERG, Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood, *World Politics*, Vol. 35, No. 1, 1982.

JAKNIUNAITE, Dovile, A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004, *Baltic Journal of Political Science*, No. 4, 2015.

Tomas Janeliunas, *Foreign Policy Analysis of a Baltic State*, Routledge Studies in Foreign Policy Analysis, 2021.

KAUPPILA, Laura Eleonoora, *The Baltic Puzzle Russia's Policy Towards Estonia and Latvia 1992-1997*, University of Helsinki, 1999.

KEOHANE, Robert O., Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics, International Organization, 1969.

KRAMER, Mark, NATO, the Baltic States and Russia: A Framework for Sustainable Enlargement, International Affairs, Vol. 78, No. 4, 2002.

LAINELA, Seija, Baltic accession to the European Union, Journal of Baltic Studies, 31:2, 2000.

LAURINAVIČIUS, Česlovas, The Euro-Atlantic Integration and the Future of Kaliningrad Oblast, NATO Euro-Atlantic Partnership Council Individual Research Fellowships 2000–2002 Programme, 2002.

LEVINSSON, Claes, The Long Shadow of History: Post-Soviet Border Disputes – The Case of Estonia, Latvia and Russia, Connections, Vol. 5, No. 2, 2006.

LONG, Tom, Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power, International Studies Review, Vol. 19, No. 2, 2017.

LOPATA, Raimundas, Vladas SIRUTAVIČIUS a Česlovas LAURINAVIČIUS, Military Transit of the Russian Federation Through the Territory of the Republic of Lithuania, Lithuanian Political Science Yearbook, No. 1, 2001.

Los Angeles Times, „Russia Outraged by U.S. Senate Condition on Aid: Europe: Officials, lawmakers denounce measure tying economic help to troop withdrawal from Estonia,“ accessed March 28, 2024, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1994-07-16-mn-16147-story.html>.

LRT, „Western Europe wouldn't have missed the Baltics – how Latvia and Estonia joined the EU,“ accessed March 27, 2024, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1984799/western-europe-wouldn-t-have-missed-the-baltics-how-latvia-and-estonia-joined-the-eu>.

MAASS Matthias, The elusive definition of the small state, International Politics, Vol. 46,

2009.

MALKSOO, Lauri, *Illegal annexation and state continuity: the case of the incorporation of the Baltic states by the USSR*, Brill, 2022.

MALKSOO, Lauri, *Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian-Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in the International Law*, *Archiv des Volkerrechts*, 43. Bd., No. 4, 2005.

MÉSZÁROS, Edina Lilla, *Central and Eastern European Countries Shaping the EU's Border Policy Towards the Post-Soviet Space*, *Studia Diplomatica*, Vol. 68, No. 5, 2017.

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, „Lithuania's membership in the North Atlantic Treaty Organization (NATO),“ accessed March 27, 2024, <https://www.urm.lt/default/en/foreign-policy/lithuania-in-the-region-and-the-world/lithuanias-security-policy/lithuanian-membership-in-nato>.

Minority Rights Group, „Russians in Latvia,“ accessed March 26, 2024, <https://minorityrights.org/communities/russians-4/>.

MOSES, Joel C., *The Politics of Kaliningrad Oblast: A Borderland of the Russian Federation*, *The Russian Review*, Vol. 63, No. 1, 2004.

National War College, „Case Study: The Withdrawal of Russian Military Forces from the Baltic States,“ accessed March 23, 2024, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA441390.pdf>.

North Atlantic Treaty Organization, „Centres of Excellence,“ accessed March 27, 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68372.htm.

North Atlantic Treaty Organization, „Lithuania's Negotiations with Russia and Withdrawal of the Occupation Troops from the Territory of Lithuania,“ accessed March 21, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/02.htm>.

North Atlantic Treaty Organization, „NATO’s military presence in the east of the Alliance,“ accessed March 27, 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm.

North Atlantic Treaty Organization, „The Kaliningrad Oblast as a Factor in the Security of the Baltic Region,“ accessed April 18, 2024, <https://www.nato.int/acad/fellow/94-96/stankevi/05.htm>.

OLDBERG, Ingmar, Kaliningrad between Moscow and Brussels, Working Paper No. 17, 2002.

OLDBERG, Ingmar, The Changing Military Importance of the Kaliningrad Region, Journal of Slavic Military Studies, 22:3, 2009.

PARK, Andrus, Russia and Estonian Security Dilemmas, Europe-Asia Studies, Vol. 47, No. 1, 1995.

PAUTOLA, Niina, Toward European Union Eastern Enlargement: Progress and Problems in Pre-Accession, Russian and East European Finance and Trade, Vol. 35, No. 6, 1999.

PONÍŽILOVÁ, Martina, The Regional Policy and Power Capabilities of Jordan As a Small State, Central European Journal of International and Security Studies, Vol. 7, 2013.

Radio Free Europe/Radio Liberty, „Baltic Report: August 15, 2002,“ accessed April 19, 2024, <https://www.rferl.org/a/1341467.html>.

Radio Free Europe/Radio Liberty, „EU: Laeken Summit Names Prospective First Accessions,“ accessed March 27, 2024, <https://www.rferl.org/a/1098275.html>.

RAPAPORT, Jacques, Ernest MUTEBA a Joseph J. THERATTIL, Small States and Territories: Status and Problems, United Nations Institute for Training and Research Study, New York: Arno Press, 1971.

RAUN, Toivo U., Post-Soviet Estonia, 1991-1993, *Journal of Baltic Studies*, Vol. 25, No. 1, 1994.

REITER, Dan, Learning, Realism, and Alliances: The Weight of the Shadow of the Past, *World Politics*, Vol. 46, No. 4., 1994.

ROTHSTEIN, Robert L., *Alliances and Small Powers*, New York and London: Columbia University Press, 1968.

SIMONSEN, Sven Gunnar, Compatriot Games: Explaining the ‚Diaspora Linkage‘ in Russia’s Military Withdrawal from the Baltic States, *Europe-Asia Studies*, Vol. 53, No. 5, 2001.

SIRUTAVIČIUS, Vladas a Inga STANYTĖ – TOLOČKIENĖ, Strategic Importance of Kaliningrad Oblast of the Russian Federation, *Lithuanian Annual Strategic Review*, No. 1, 2003.

The New York Times, „Yeltsin Asks U.N. to Help Russians in the Baltics,“ accessed November 14, 2023, <https://www.nytimes.com/1992/11/08/world/yeltsin-asks-un-to-help-russians-in-the-baltics.html>.

THORHALLSON, Baldur a Alyson J.K. BAILES, *Small State Diplomacy*, The SAGE Handbook of Diplomacy, 2016.

THORHALLSON, Baldur, Small States in the UN Security Council: Means of Influence?, *The Hague Journal of Diplomacy*, 2012.

TIIMAN, Ago, *Border Treaties Between Russia and the Baltic States*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2003.

VAN ELSUWEGE, Peter, *Russian-speaking Minorities in Estonia and Latvia: Problems of Integration at the Threshold of the European Union*, European Centre for Minority Issues, 2004.

VAN ELSUWEGE, Peter, *State Continuity and its Consequences: The Case of the Baltic States*,

Leiden Journal of International Law, 16, 2013.

VILSON, Maili, The Foreign Policy of the Baltic States and the Ukrainian Crisis: A Case of Europeanization?, *New Perspectives*, Vol. 23, No. 2, 2015.

VITAL, David, *The Inequality of States, A Study of the Small Power in International Relations*, Oxford, UK: Clarendon Press, 1967.

VITAL, David, *The Survival of Small States. Studies in Small/Great Power Conflict*, Oxford, UK: Oxford University Press, 1971.

WENDT, Jan, Communication Connections Between Poland, Lithuania, Kaliningrad Region and Belorussia, *Region and Regionalism*, No. 3, 1998.

YARMOLENKO, Vladimir, The Withdrawal of the Soviet/Russian Armed Forces and the End of the Occupation, *The Romanian Journal for Baltic and Nordic Studies*, Vol. 8, Issue 2, 2016.

ZEMANOVÁ, Štěpánka a kol., Zahraněně politické strategie malých států v současném mezinárodním prostředí, *Mezinárodní vztahy* 50, č. 3, 2015.